

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління
Кафедра бізнес-економіки та підприємництва

Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітньо-професійна програма «Бізнес-економіка»

Денна форма навчання

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
ГОЛОВЕШКО ВІТАЛІНИ ПЕТРІВНИ

на тему: «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ
ПІДПРИЄМСТВА»

*Робота виконана з дотриманням основних принципів та фундаментальних
цінностей академічної доброчесності _____ Віталіна ГОЛОВЕШКО*

Науковий керівник:
канд. екон. наук, доц.
_____ Галина ЯМНЕНКО

Робота допущена до захисту в ЕК «__» _____ 20__ р. протокол № ____

Зав. кафедри бізнес-економіки
та підприємництва,
докт. екон. наук, проф.

Інна РЄПІНА

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ СУТНОСТІ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1 Основні підходи до визначення поняття «капітал підприємства»	6
1.2 Методи управління капіталом підприємства	14
1.3 Підходи до оцінювання ефективності управління капіталом підприємства	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТА ВИКОРИСТАННЯМ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ОМЕГА»	36
2.1 Загальна характеристика діяльності ТОВ «ОМЕГА»	36
2.2 Аналіз ефективності використання власних і залучених коштів підприємства	43
2.3 Проблеми оптимізації структури капіталу підприємства	48
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ПОЛПШЕННЯ ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ТОВ «ОМЕГА»	54
3.1 Стратегічні орієнтири формування ефективної системи управління структурою капіталу підприємства	54
3.2 Рекомендації стосовно покращення управління власним капіталом підприємства ТОВ «ОМЕГА»	64
ВИСНОВКИ	89
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	92
ДОДАТКИ	98

ВСТУП

Актуальність теми. Управління капіталом є ключовим фактором для забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства в умовах нестабільності ринку та зростаючої конкуренції. Сучасний бізнес стикається з різкими змінами на міжнародному ринку, такими як фінансові кризи, коливання валютних курсів та інші економічні труднощі.

Оцінка та ефективне управління капіталом є критичними для адаптації підприємства до таких умов та збереження його фінансової стабільності. Конкуренція на ринку стає все більш інтенсивною, і підприємства повинні максимально раціоналізувати використання свого капіталу для забезпечення ефективності та ефективної стратегії конкурентоспроможності.

Швидкий темп технологічних змін вимагає від підприємств постійного вдосконалення та модернізації своїх операцій. Це передбачає ефективне управління капіталом для фінансування інновацій та впровадження нових технологій. Сучасні стандарти та вимоги до фінансової звітності підвищують важливість оцінювання та контролю капіталу для забезпечення відповідності нормам та високого рівня фінансової транспарентності.

Зростаюча увага до сталого розвитку вимагає від підприємств врахування соціальних та екологічних аспектів в управлінні капіталом. Ефективне розподілення ресурсів стає ключовим для досягнення сталого успіху. Таким чином, обрана тема не лише актуальна, а й насущно важлива для підприємства ТОВ «ОМЕГА» у контексті забезпечення його фінансової стійкості та здатності до інноваційного розвитку в умовах сучасного економічного середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Оцінка ефективності управління капіталом є складним завданням, яке вимагає всебічного вивчення. В роботах вчених, таких як Л.К. Петрусенко, О.Д. Бойко, Л. Г. Степаненко, І.В. Колесник, К.С.

Саратовата, розглядаються поняття управління капіталом та особливості його оцінки.

Проблеми ефективності управління капіталом підприємства в науковій економічній літературі досліджуються обмежено, переважно в рамках ефективності управління конкретними його аспектами. Наприклад, ефективність управління капіталом як ресурсом розглядається в працях І. Бланка, А. Гейдор. З точки зору ефективності вартісно-орієнтованого управління цю проблему освітлюють О. Мендрул, Т. Крючковська, Н. Шевчук.

Метою даної кваліфікаційної роботи є глибокий аналіз та оцінка ефективності управління капіталом на прикладі ТОВ «ОМЕГА».

З огляду на мету постають наступні завдання:

- розглянути та систематизувати основні підходи до визначення поняття «капітал підприємства»;
- дослідити методи управління капіталом підприємства, визначивши їх особливості та застосування на прикладі ТОВ «ОМЕГА»;
- оцінити ефективність управління капіталом підприємства, розглянувши різні підходи до оцінювання;
- провести аналіз системи управління формуванням та використанням капіталу на прикладі ТОВ «ОМЕГА»;
- розробити стратегічні орієнтири для формування ефективної системи управління структурою капіталу підприємства ТОВ «ОМЕГА» та надати конкретні рекомендації щодо поліпшення управління власним капіталом.

Об'єктом дослідження є процеси управління капіталом підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних питань з управління капіталом на підприємстві.

Методи дослідження включають аналітичні, емпіричні та теоретичні підходи. У процесі дослідження управління капіталом ТОВ «ОМЕГА» були застосовані наступні теоретичні методи наукового пізнання: абстрагування і

конкретизація при виділенні ключових характеристик структури капіталу підприємства; аналіз і синтез під час дослідження складових власного та позикового капіталу; індукція та дедукція при формуванні висновків щодо ефективності використання фінансових ресурсів; узагальнення при систематизації теоретичних підходів до оптимізації структури капіталу; класифікація при групуванні методів управління капіталом; моделювання при розробці прогностичних показників структури капіталу; системний підхід при розгляді взаємозв'язків між елементами системи управління капіталом підприємства; формалізація при представленні теоретичних положень у вигляді таблиць та схем; порівняння при зіставленні різних підходів до оптимізації структури капіталу.

Практична значимість дослідження полягає в можливості покращення стратегії управління капіталом на підприємстві ТОВ «ОМЕГА», що в свою чергу сприятиме підвищенню його конкурентоспроможності та стійкості на ринку.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному підході до оцінювання та забезпечення ефективності управління капіталом на підприємстві ТОВ «ОМЕГА», що ґрунтується на визначенні нових факторів, які впливають на управлінський процес. Зокрема, запропоновано враховувати вплив цифрових трансформацій, інноваційних технологій та динамічних змін на ринку, а також вплив зовнішньоекономічних умов. Обґрунтовано нові критерії оцінки ефективності управління капіталом, що включають інтеграцію показників фінансової стійкості, гнучкості фінансування та ефективності розподілу ресурсів, що дозволить підвищити загальну ефективність управління фінансовими ресурсами підприємства.

Структура роботи. Робота включає в себе вступ, три розділи із підрозділами, загальні висновки, список використаних джерел у кількості 49 найменувань та 4 додатки.

РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ СУТНОСТІ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Основні підходи до визначення поняття «капітал підприємства»

Капітал є однією з найважливіших економічних категорій у сфері фінансів підприємств, установ та організацій. Він становить основу для створення та розвитку підприємства, одночасно забезпечуючи задоволення інтересів держави, власників і працівників. Питання формування та оптимізації структури капіталу є предметом численних наукових досліджень, зокрема таких відомих авторів, як Дж. Бейкер, С. Майерс, Н. Майлуфф, М. Міллер і Ф. Модільяні. Серед вітчизняних науковців, що зробили вагомий внесок у цю галузь, можна виокремити І. Г. Лук'яненко та І. О. Школьник. Дослідження впливу структури капіталу на результати діяльності підприємства проводили такі вчені, як Дж. Зечнер, Т. Оплер, С. Тітман, Е. Ф. Фам та інші.

Капітал кожної організації, що займається виробництвом або комерцією, включає матеріальні цінності, фінансові ресурси, інвестиції та витрати, необхідні для забезпечення її економічної діяльності. Це поняття охоплює широкий спектр ресурсів, які спрямовуються на підтримку виробництва товарів, робіт або послуг. Хоча в науковій та практичній літературі зустрічаються різні трактування сутності капіталу, усі вони визнають його ключову роль у функціонуванні підприємств. Суперечливі підходи до визначення капіталу підкреслюють складність цього явища, зокрема щодо його структурних складових і методів управління.

З макроекономічної точки зору, капітал розглядається як один із трьох основних факторів виробництва поряд із землею та працею. Він ідентифікується з виробничими ресурсами, які можуть бути використані для господарської діяльності, включаючи виробництво продукції або надання послуг. Таким чином,

капітал забезпечує економічну основу для реалізації господарських процесів, сприяючи розвитку та зростанню підприємств і організацій [10].

У фінансовій науці монетарний підхід до капіталу визначає його як грошові ресурси, які спрямовуються на фінансування інвестицій та збільшення наявної вартості. Лише ті грошові кошти, що використовуються з цією метою, можуть вважатися капіталом. Вони набувають цього статусу через накопичення, збереження та участь у грошовому ринку, де генерують власникові дохід у формі процентів. Водночас, марксистський підхід трактує капітал як товар, здатний створювати додаткову вартість, при цьому робоча сила є основним таким товаром [23].

У науково-практичній літературі з питань капіталу підприємств виділяють дві основні його форми: конкретний та абстрактний капітал. Конкретний капітал охоплює матеріальні ресурси, необхідні для господарської діяльності, такі як обладнання, будівлі, сировина, матеріали та праця. Також до нього можуть належати нематеріальні активи, включно з патентами, правами і ноу-хау, а їхня вартість відображається в активах балансу підприємства. Грошові кошти, вкладені в необоротні та оборотні активи підприємства, також зараховуються до конкретного капіталу. Абстрактний капітал, як концепція, запропонована Е. Шмаленбахом, розглядає капітал як узагальнену вартість, яка відображає фінансовий стан підприємства, і включає всі позиції пасиву балансу [5].

Капітал підприємства виражає власність фізичних або юридичних осіб на активи, тобто на майно та ресурси, які знаходяться у його розпорядженні. Власний капітал, відображений у пасиві балансу, показує ту частку ресурсів, яку підприємство отримало від своїх власників. Водночас, позиковий капітал вказує на ресурси, надані підприємству його кредиторами. Таким чином, капітал підприємства є загальною вартістю грошових, матеріальних та нематеріальних засобів, які інвестуються у створення та розвиток його активів.

Професор В. Сопко зауважує, що термін «капітал» інколи використовується некоректно в контексті «активів» [20]. Якщо капітал означає право власності, то його не слід застосовувати до матеріальних об'єктів, таких як «оборотний» чи «основний капітал». Важливо розуміти, що величина активів та капітал підприємства — це два показники одного й того ж об'єкта, що є сукупністю ресурсів, які використовуються для досягнення цілей підприємства.

Майно підприємства, яке відображається у його активах, показує обсяг інвестицій, вкладених у нього. Ці активи вказують на те, як використовуються фінансові ресурси. Пасиви, або капітал підприємства, показують зобов'язання перед власниками та кредиторами. Загальна сума активів завжди має дорівнювати сумі пасивів, що знаходить відображення у балансі — фінансовому звіті на певну дату. Проте взаємозв'язок між окремими елементами капіталу та активів може бути не повністю очевидним у балансі.

Узагальнення різних поглядів вчених на поняття «капітал» викладено в табл.

1.1.

Таблиця 1.1 – Наукові підходи до визначення поняття «капітал»

Автор-науковець	Наукове трактування сутності «капітал»
Сопко В.В.	Власність певної фізичної чи юридичної особи на активи підприємства включає всі матеріальні й нематеріальні ресурси, що знаходяться в його розпорядженні.
Рудик Н.Б.	Підприємство фінансується виключно за рахунок випуску цінних паперів, які продаються інвесторам на ринку, створюючи комбінацію таких паперів.
Бланк І.А.	Співвідношення власного і позикового капіталу підприємства, яке використовує ці ресурси для фінансування своїх активів у процесі господарської діяльності.
Бочаров В.В.	Комбінація боргових зобов'язань і власного капіталу повинна бути збалансованою з активами підприємства.

Джерело: складено автором на основі [22]; [14]; [8]; [11]; [20]

Економісти розглядають поняття капіталу підприємства з двох основних позицій. По-перше, капітал являє собою загальну вартість грошових, матеріальних та нематеріальних ресурсів, які інвестуються в активи підприємства. Ці інвестиції

спрямовуються на забезпечення функціонування бізнесу, а також на досягнення його стратегічних цілей. Іншими словами, капітал підприємства можна розглядати як сукупність ресурсів, що відображають напрямки вкладень та обсяг активів, необхідних для діяльності.

По-друге, капітал підприємства слід розглядати як джерела фінансування, що забезпечують підприємству необхідні засоби для отримання прибутку. Ці джерела включають власний капітал, позики, випуск акцій та інші форми залучення коштів. Вивчення економічної сутності капіталу повинно включати аналіз його характеристик, які вказують на його структуру, походження та вплив на фінансову стабільність підприємства.

Основні характеристики капіталу можна представити у вигляді табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Характеристики «капіталу підприємства»

Характеристика	Обґрунтування характеристики капіталу підприємства
Сукупна вартість	Включає грошові, матеріальні та нематеріальні ресурси, інвестовані в активи підприємства
Джерела фінансування	Власні та залучені кошти, що використовуються для забезпечення діяльності підприємства
Інвестиційний напрямок	Відображає, як підприємство використовує ресурси для реалізації своїх стратегічних цілей
Структура капіталу	Поєднання власного капіталу, боргових зобов'язань, акцій і кредитів, що забезпечують фінансову стійкість
Прибутковий потенціал	Забезпечує можливість отримання прибутку та зростання ринкової вартості підприємства
Сукупна вартість	Включає грошові, матеріальні та нематеріальні ресурси, інвестовані в активи підприємства

Джерело: складено автором на основі [22]; [14]; [8]; [11]; [20]

Капітал підприємства можна класифікувати за різними ознаками, що дозволяє розкрити його економічну сутність і роль у фінансовій структурі підприємства. Основною ознакою класифікації є походження капіталу, яке ділить його на власний і позиковий капітал. *Власний капітал* включає ресурси, які належать власникам підприємства і не підлягають поверненню, а позиковий капітал представляє залучені фінансові кошти, що мають бути повернені у визначений

термін. Власний капітал забезпечує підприємству фінансову стабільність, тоді як позиковий капітал дає можливість розширювати виробництво та збільшувати прибутковість.

Іншою важливою ознакою є функціональна роль капіталу в господарській діяльності. Згідно з цією ознакою, капітал поділяється на основний і оборотний. *Основний капітал* включає довгострокові активи, які використовуються протягом тривалого періоду та поступово переносять свою вартість на продукцію через амортизацію. *Оборотний капітал*, у свою чергу, складається з активів, що швидко змінюють свою форму та беруть участь у кількох виробничих циклах, забезпечуючи безперервність виробництва.

Також капітал класифікують за джерелами фінансування, що включає внутрішні та зовнішні джерела. *Внутрішні джерела* формуються за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства, а зовнішні — через залучення додаткових фінансових ресурсів, таких як кредити, інвестиції або випуск акцій. Така класифікація дозволяє краще зрозуміти структуру фінансових ресурсів підприємства та оцінити можливості для його розвитку та фінансової стійкості [13, с. 79].

На підприємстві капітал поділяється на продуктивний, позичковий та спекулятивний, залежно від його призначення та ролі в економічній діяльності. *Продуктивний капітал* безпосередньо використовується у виробництві товарів та послуг. Він включає засоби праці (обладнання, будівлі) та предмети праці (сировина, матеріали), які забезпечують створення доданої вартості. Продуктивний капітал є основою для виробничої діяльності підприємства, оскільки спрямовується на організацію виробничого процесу і приносить дохід через виробництво продукції або надання послуг.

Позичковий капітал представляє собою фінансові ресурси, залучені підприємством на тимчасовій основі у вигляді кредитів або позик. Його основна функція полягає у фінансуванні короткострокових або довгострокових потреб

підприємства, таких як розширення виробничих потужностей або підтримка ліквідності. Позичковий капітал надається підприємству за певну плату (процент), і його використання дозволяє збільшувати обсяги діяльності та розвивати бізнес, не залучаючи власні ресурси. Однак, підприємство повинно ретельно управляти позичковим капіталом, щоб забезпечити своєчасне повернення боргів та уникнути фінансових ризиків.

Спекулятивний капітал використовується для здійснення фінансових операцій з метою отримання прибутку від короткострокових коливань цін на ринку. Це капітал, який не залучений у виробничий процес, але використовується для інвестицій у фінансові інструменти, такі як акції, облігації чи деривативи. Мета спекулятивного капіталу – максимізація прибутку шляхом торгівлі на ринках, однак його використання супроводжується високими ризиками через непередбачуваність ринкових змін. Спекулятивний капітал може бути важливим джерелом додаткових доходів для підприємства, але потребує високого рівня фінансової компетентності та управління ризиками [13].

Капітал підприємства за формами інвестування поділяється на грошовий, матеріальний і нематеріальний, що відображає різні способи вкладення ресурсів у його статутний фонд. *Грошовий капітал* є найбільш універсальною формою, оскільки дозволяє легко залучати необхідні кошти для розвитку підприємства. Він включає фінансові внески у вигляді грошових засобів, які інвестори або засновники надають для забезпечення старту або розширення діяльності. Грошові ресурси можуть використовуватися для закупівлі обладнання, матеріалів, фінансування операцій або покриття інших витрат, пов'язаних із господарською діяльністю.

Матеріальний капітал представлений вкладенням в основні засоби підприємства, такі як будівлі, споруди, машини, обладнання або сировина. Ця форма капіталу є критично важливою для виробничих підприємств, оскільки саме матеріальні активи забезпечують фізичну основу для ведення виробництва або надання послуг. Матеріальний капітал має тривалий термін використання і

поступово переносить свою вартість на створювану продукцію, що відображається в амортизаційних нарахуваннях. Завдяки матеріальним інвестиціям підприємство забезпечує стабільність і безперервність свого виробничого процесу.

Нематеріальний капітал включає інвестиції у нематеріальні активи, такі як інтелектуальна власність, патенти, ліцензії, програмне забезпечення, бренди та репутацію. Незважаючи на те, що ці активи не мають фізичної форми, їх роль у сучасній економіці є надзвичайно важливою, особливо для підприємств, які займаються наукоємними галузями або сферою послуг. Нематеріальний капітал сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства, оскільки дозволяє створювати унікальні продукти або послуги, що важко копіювати, а також забезпечує додану вартість через новітні технології або інноваційні рішення [23, с. 85].

Капітал підприємства, залежно від форми його перебування в процесі кругообігу, поділяється на грошову, виробничу та товарну форми. У *грошовій формі* капітал виступає на початковій стадії циклу кругообігу, коли кошти використовуються для придбання сировини, матеріалів, обладнання та інших ресурсів, необхідних для виробничої діяльності. Грошова форма капіталу є основою для запуску виробничого процесу та забезпечення фінансування операційних витрат підприємства.

На стадії виробництва капітал переходить у *виробничу форму*, коли залучені ресурси використовуються для створення продукції. Після завершення виробничого процесу капітал набуває товарної форми, коли готова продукція надходить на ринок для продажу. Завершальною стадією кругообігу є повернення капіталу до грошової форми після реалізації товарів, що дозволяє знову інвестувати в подальші виробничі цикли. Ці три форми капіталу забезпечують безперервний кругообіг ресурсів на підприємстві, що дозволяє підтримувати його ефективну діяльність і розвиток.

Капітал підприємства за формами власності поділяється на приватний і державний. *Приватний капітал* складається з внесків фізичних осіб або приватних компаній, що інвестують у підприємство з метою отримання прибутку. *Державний капітал*, навпаки, формується за рахунок державних інвестицій, що спрямовуються на підтримку підприємств або окремих галузей економіки. Така класифікація капіталу використовується для визначення форми власності підприємств, що впливає на їхній правовий статус та умови господарської діяльності.

За організаційно-правовими формами діяльності підприємств капітал поділяється на акціонерний, пайовий та індивідуальний. *Акціонерний капітал* формується шляхом емісії акцій, які можуть бути придбані інвесторами, що дає їм право на частку в підприємстві. *Пайовий капітал* є результатом внесків кількох осіб або організацій, які спільно створюють підприємство. *Індивідуальний капітал* належить одному власнику, який самостійно фінансує підприємство. У фінансовому менеджменті капітал також поділяється на працюючий і непрацюючий, де працюючий капітал безпосередньо задіяний у виробничому процесі, а непрацюючий — це активи, які тимчасово не використовуються для отримання прибутку [26, с. 73].

Структура капіталу підприємства є важливим аспектом його фінансової стратегії, оскільки вона визначає співвідношення між власним та позиковим фінансуванням, необхідним для реалізації ринкових цілей. Позиковий капітал охоплює ту частину активів, що фінансується за рахунок зовнішніх джерел, таких як банківські кредити та інші боргові зобов'язання. У фінансовій звітності підприємства позиковий капітал відображається в розділах пасиву: «Довгострокові зобов'язання і забезпечення» та «Поточні зобов'язання і забезпечення», що надає змогу аналізувати рівень фінансових зобов'язань і їх структуру.

Власний капітал підприємства визначається як різниця між загальними активами та загальними зобов'язаннями. Цей показник відображає частину активів, що належить власникам бізнесу, і формується внаслідок внесків акціонерів або

шляхом реінвестування прибутку. Власний капітал зазначається в першому розділі пасиву, що дозволяє оцінити фінансову стійкість підприємства та його здатність залучати додаткові інвестиції.

У практичній діяльності підприємства капітал часто розглядається як сукупність його пасивів, що відображає загальну вартість ресурсів у різних формах — грошових, матеріальних і нематеріальних, які вкладені в активи. Таким чином, капітал підприємства є абстрактною вартістю, що об'єднує всі фінансові та матеріальні ресурси, які підприємство використовує для досягнення своїх цілей та розвитку на ринку. Ця комплексна оцінка капіталу дозволяє керівництву ефективно планувати фінансові стратегії та управляти ризиками.

1.2 Методи управління капіталом підприємства

Управління капіталом підприємства є важливим елементом фінансового менеджменту, що визначає його стійкість, конкурентоспроможність та здатність до розвитку. Підприємства стикаються з потребою ефективного управління як власними, так і залученими ресурсами в процесі своєї діяльності. Від методів формування та використання капіталу залежить здатність організації адаптуватися до змін на ринку та забезпечити стабільне зростання.

Одним з основних методів управління капіталом є оптимізація капітальної структури. Це передбачає визначення оптимального співвідношення між власними та запозиченими ресурсами. Власний капітал, який формує фінансову стійкість підприємства, характеризується нижчим ризиком знецінення активів. Однак через обмеженість власних фінансових ресурсів підприємства часто змушені залучати позикові кошти для фінансування інвестиційних проектів або розширення своєї діяльності. Залучення позикових капіталів, через кредити, облігації чи інші фінансові інструменти, дозволяє підприємству швидше нарощувати капітал для вирішення оперативних завдань. Однак надмірне використання позикових ресурсів

може призвести до зростання фінансових ризиків, особливо в умовах економічної нестабільності. Тому важливо дотримуватися балансу між власними та залученими ресурсами для збереження фінансової стабільності.

Серед методів управління капіталом особливо важливе місце займає управління оборотними активами. Ефективне управління оборотним капіталом забезпечує необхідний рівень ліквідності, що дозволяє підприємству виконувати свої короткострокові фінансові зобов'язання. У цьому контексті важливо оптимізувати запаси, дебіторську заборгованість та грошові кошти, щоб зменшити ризики фінансової незбалансованості. Ще одним важливим методом є планування капітальних вкладень. Рішення щодо інвестицій в основні засоби, нематеріальні активи та інші довгострокові ресурси вимагає ретельного аналізу та прогнозування. Управління капітальними інвестиціями допомагає підприємству виявити пріоритетні напрями розвитку, враховуючи можливості максимізації прибутків та мінімізації витрат.

Аналіз фінансових показників відіграє значну роль в управлінні капіталом. Він дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів і приймати обґрунтовані рішення щодо подальшої фінансової стратегії. Зокрема, аналіз коефіцієнтів рентабельності, ліквідності та платоспроможності дає змогу виявити слабкі місця в управлінні капіталом та своєчасно вжити заходів для їх виправлення.

Формування фінансового капіталу підприємства є ключовим аспектом його стратегічного управління, що прямо впливає на стабільність та ефективність його функціонування. Оптимальна структура капіталу забезпечує збалансоване поєднання власних і залучених ресурсів, що дозволяє мінімізувати фінансові ризики та підвищити рентабельність. Основні методи управління капіталом включають використання внутрішніх джерел фінансування, таких як нерозподілений прибуток, а також зовнішніх інструментів, включаючи кредитування, випуск облігацій і залучення інвестицій. Вибір оптимальних джерел

фінансування залежить від стратегічних цілей підприємства, специфіки галузі та поточних ринкових умов.

Структура капіталу підприємства має істотний вплив на його фінансову стійкість, платоспроможність і здатність залучати нові інвестиції. Вона визначає не лише показники рентабельності активів та власного капіталу, але й впливає на здатність компанії адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та ефективно розподіляти фінансові ресурси. Раціональне управління капіталом також дозволяє підприємству контролювати рівень ризиків і забезпечувати збалансоване зростання, що є необхідною умовою для довгострокового розвитку та конкурентоспроможності на ринку.

Управління позиковим капіталом також включає вибір оптимальних умов кредитування. Підприємства мають враховувати вартість позикових коштів, їх доступність та строки погашення. Використання короткострокових і довгострокових кредитів потребує різних підходів до управління. Наприклад, короткострокові кредити можуть бути корисними для фінансування оборотного капіталу, тоді як довгострокові кредити зазвичай використовуються для капітальних інвестицій.

Особливо важливим методом є управління власним капіталом. Це включає процеси накопичення прибутку, залучення додаткових інвестицій від власників або емісію акцій. Ефективне управління власним капіталом дозволяє підприємству розширювати свою діяльність, не збільшуючи боргове навантаження, що забезпечує більшу фінансову стабільність у довгостроковій перспективі.

Фінансове планування є ключовим елементом у системі управління капіталом. Планування доходів і витрат, а також прогнозування фінансових потоків дозволяє підприємству уникнути дефіциту ресурсів і ефективно розподіляти капітал між різними напрямками діяльності. Застосування методів бюджетування допомагає контролювати фінансові результати та оперативно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі.

Процес формування капіталу базується на ряді принципів з метою досягнення цих цілей (рис. 1.1).

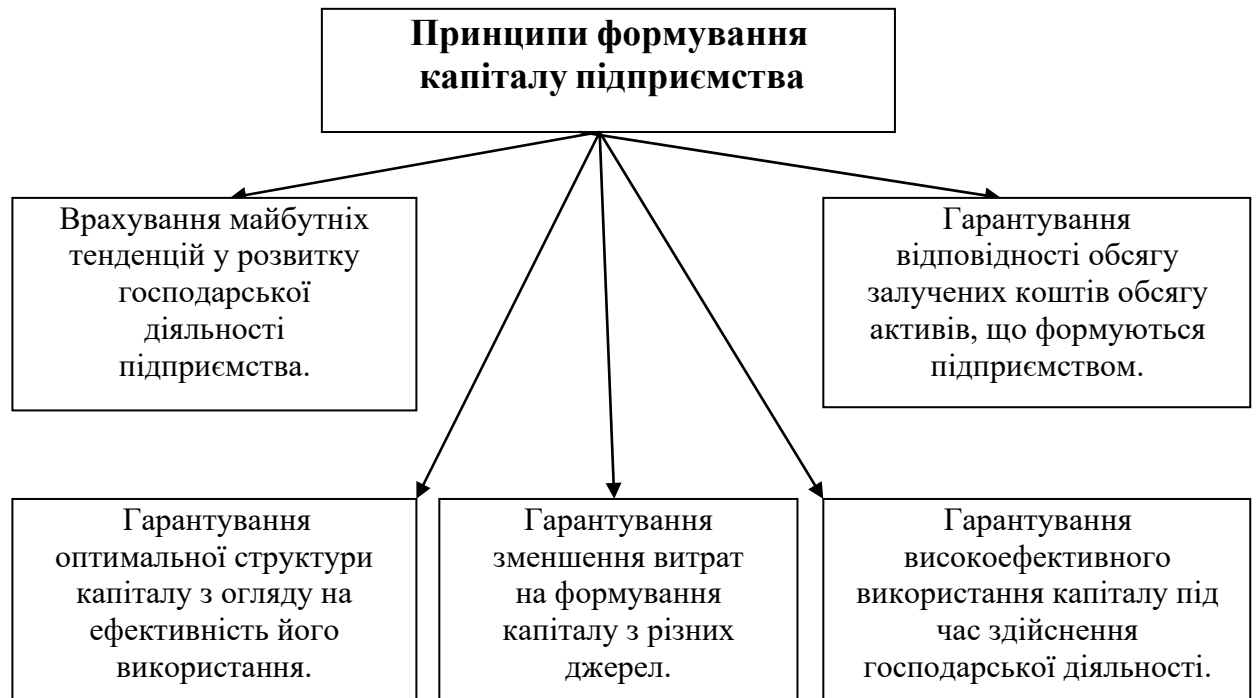

Рисунок 1.1 – Принципи формування капіталу підприємства

Джерело: складено автором на основі [18]

Ефективність роботи підприємства у значній мірі залежить від структури капіталу, що застосовується. Для досягнення високих результатів необхідно створювати економічно обґрунтовані бізнес-плани та нормативи, забезпечувати збалансованість ресурсів у бізнес-планах, раціонально розподіляти та ефективно використовувати як власний, так і залучений капітал. Крім того, важливо приймати оптимальні управлінські рішення, проводити всебічний аналіз та об'єктивно оцінювати фінансовий стан підприємства на основі даних обліку та звітності, а також вживати конкретних заходів для стабілізації фінансово-господарської діяльності.

Хоча власний капітал є основою фінансової стійкості підприємства, залучення позикових коштів є важливим для його ефективного розвитку. Позикові ресурси дозволяють розширити діяльність, оптимізувати використання власних

активів, формувати спеціалізовані фінансові фонди та підвищувати ринкову цінність компанії. Таким чином, комбінування різних джерел фінансування сприяє підвищенню продуктивності підприємства [24, с. 35].

Вибір оптимальної структури джерел фінансування є важливим завданням, яке залежить від ряду факторів. У табл. 1.3 наведені основні аспекти, які впливають на формування капітальної структури підприємства.

Таблиця 1.3 – Фактори впливу на формування структури капіталу підприємства

Фактор впливу	Характеристика фактора впливу
Рівень оподаткування прибутку підприємства	Високий рівень оподаткування зменшує чистий прибуток, що впливає на можливості реінвестування та залучення капіталу.
Стадія життєвого циклу підприємства та темпи його розвитку	На ранніх стадіях підприємства потребують більше капіталу для зростання, тоді як зрілі компанії можуть залучати менше.
Рівень рентабельності діяльності	Висока рентабельність свідчить про ефективність використання капіталу, що підвищує довіру інвесторів та кредиторів.
Приналежність до певної галузі економіки	Галузь впливає на вимоги до капіталу, оскільки різні сектори мають різну потребу в інвестиціях та ризиках.
Рівень концентрації власного капіталу	Висока концентрація власного капіталу забезпечує фінансову стабільність і менші ризики банкрутства для підприємства.
Відношення кредиторів до підприємства	Позитивне відношення кредиторів спрощує отримання кредитів на вигідніших умовах, що дозволяє розширювати діяльність.
Стан кон'юнктури на товарному ринку	Кон'юнктура визначає попит на продукцію, що впливає на обсяги продажів та, відповідно, на необхідний капітал.
Стан кон'юнктури на фінансовому ринку	Сприятливі умови на фінансовому ринку полегшують доступ до капіталу та знижують витрати на його залучення.
Фінансовий менталітет власників і менеджерів	Власники та менеджери, з орієнтацією на довгострокові результати, схильні до більш консервативного управління капіталом.

Джерело: складено автором на основі [47, с. 18]

Не існує єдиного підходу до формування оптимальної структури капіталу для підприємства. Кожна компанія повинна самостійно визначати розмір та склад капіталу, враховуючи специфіку своєї галузі, стратегію засновників та актуальні економічні умови. Збалансований підхід у виборі джерел фінансування є найкращим рішенням. Власний капітал не веде до збільшення фінансових

зобов'язань, тоді як запозичений капітал створює зобов'язання перед кредиторами, що вимагає виплати відсотків. Отже, фінансове управління підприємством має бути особливо обережним у використанні зовнішніх фінансових ресурсів.

Власний капітал є важливим елементом як у створенні, так і в операційній діяльності підприємства. Він поділяється на вкладений і накопичений. Власний капітал представляє собою сукупність економічних відносин, що включають фінансові ресурси, які належать власникам або безпосередньо підприємству.

Розглянемо різні форми функціонування власного капіталу підприємства в табл. 1.4, яка детально ілюструє основні його категорії та їх характеристику.

Таблиця 1.4 – Форми функціонування власного капіталу підприємства

Форми власного капіталу	Характеристика форми власного капіталу
Статутний капітал	Це первісний капітал, сформований засновниками підприємства, який є основою для його діяльності. Він визначає розмір фінансових вкладень і гарантує кредиторам певну стабільність. Статутний капітал забезпечує можливість залучення додаткових ресурсів у майбутньому.
Резервний капітал	Частка прибутку, що відраховується для покриття можливих збитків і ризиків, а також для фінансування розширення підприємства. Резервний капітал служить буфером у складні часи, забезпечуючи фінансову стійкість і гнучкість компанії.
Спеціальні (цільові) фінансові фонди	Кошти, які створюються для конкретних цілей, наприклад, для інвестицій у нові проекти або модернізацію обладнання, забезпечують цільове використання капіталу та дозволяють підприємству виконувати стратегічні плани.
Нерозподілений прибуток	Це частина прибутку, яка не була виплачена акціонерам у вигляді дивідендів, а реінвестована в розвиток підприємства. Нерозподілений прибуток збільшує власний капітал і є джерелом фінансування для майбутніх проектів.

Джерело: складено автором на основі [15, с. 384]

Власний капітал підприємства формується з фінансових ресурсів, які компанія вкладає у свою діяльність, а також тих, що накопичуються в процесі господарювання для забезпечення її функціонування та розвитку. Цей капітал може бути сформований з різних джерел, як зовнішніх, так і внутрішніх, що детально представлено в табл. 1.5.

Таблиця 1.5 – Джерела формування власних фінансових ресурсів підприємства

Джерела	Склад джерел
Внутрішні джерела	Включають прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства, а також амортизаційні відрахування. Прибуток є основним джерелом фінансування, який стимулює зростання власного капіталу та покращує ринкову вартість. Інші внутрішні джерела відіграють незначну роль.
Зовнішні джерела	Включають кредити, інвестиції, випуск акцій та облигацій. Вони забезпечують підприємство необхідними фінансовими ресурсами для розвитку, але вимагають сплати відсотків або дивідендів. Залучення зовнішнього капіталу може збільшити фінансові зобов'язання, тому важливо обережно вибирати джерела фінансування.

Джерело: складено автором на основі [24, с. 137]

Серед внутрішніх джерел, які сприяють формуванню власних фінансових ресурсів підприємства, основну роль відіграє прибуток, що залишається в розпорядженні компанії. Він становить найбільшу частину власних фінансових ресурсів, що, в свою чергу, позитивно впливає на зростання власного капіталу і ринкову вартість підприємства. Крім того, важливими є амортизаційні відрахування, які також сприяють формуванню внутрішніх джерел. Інші внутрішні джерела мають обмежене значення у формуванні власних фінансових ресурсів.

У науково-практичній літературі можна виділити дві основні концепції, що стосуються сутності та класифікації джерел власного капіталу. Перша концепція акцентує увагу на фінансових результатах, тоді як друга зосереджується на русі грошових потоків, що дозволяє оцінити ефективність використання фінансових ресурсів підприємства [32, с. 96].

Формування власних фінансових ресурсів підприємств значною мірою залежить від залучення додаткового пайового або акціонерного капіталу. Це може здійснюватися через додаткові внески до статутного фонду або шляхом емісії та реалізації нових акцій. Даний підхід дозволяє не лише залучити кошти, але й залучити нових інвесторів, що підвищує фінансову стійкість підприємства. Емісія акцій забезпечує підприємствам можливість отримати фінансові ресурси без

створення додаткових зобов'язань у вигляді позик, що позитивно впливає на їх фінансову незалежність.

Крім того, окремі підприємства, зокрема державні, можуть отримувати безплатну фінансову допомогу. Це включає в себе матеріальні та нематеріальні активи, які передаються безкоштовно і включаються до балансу підприємства. Такі активи можуть суттєво впливати на зміцнення фінансової бази підприємства, оскільки вони не лише забезпечують необхідні ресурси, а й можуть використовуватися для підвищення конкурентоспроможності та розвитку. Важливо відзначити, що використання таких джерел має специфічні обмеження та вимоги, що визначаються державними нормами та регуляціями [8, с. 24-34].

Позиковий капітал, який використовують підприємства, визначається через їхні фінансові зобов'язання. Згідно з П(С)БО 11, ці зобов'язання відображають заборгованість компанії, що виникла внаслідок попередніх подій. Погашення таких зобов'язань зазвичай призводить до зменшення ресурсів підприємства, які реалізують економічні вигоди. Це означає, що позиковий капітал є важливим елементом у фінансовій структурі підприємства, адже він впливає на ліквідність та фінансову стабільність.

До складу позикового капіталу входять різноманітні фінансові інструменти, зокрема кредити, облігації та аванси від покупців. Також сюди відноситься кредиторська заборгованість, яка включає відстрочені платежі постачальникам, векселі, заборгованість за заробітною платою та інші зобов'язання. Ці компоненти формують фінансові зобов'язання підприємств і грають важливу роль у забезпеченні їхнього фінансового функціонування [7].

На практиці фінансові зобов'язання підприємств можна розподілити на різні категорії, що дозволяє оцінити їхній фінансовий стан та управлінську стратегію. У табл. 1.6 наведено основні форми фінансових зобов'язань підприємств, розділені на довгостроковий та короткостроковий позиковий капітал.

Таблиця 1.6 – Фінансові зобов'язання підприємств

Фінансові зобов'язання	Форми фінансових зобов'язань
Довгостроковий позиковий капітал	До довгострокових фінансових зобов'язань належать кредити, отримані на строк більше одного року, облігації, які підприємство випускає для залучення капіталу, та довгострокові фінансові зобов'язання перед постачальниками.
Короткостроковий позиковий капітал	Короткострокові фінансові зобов'язання складаються з кредитів, які потрібно погасити впродовж одного року, авансів від покупців, заборгованості за заробітною платою, а також поточних зобов'язань перед постачальниками, векселів та інших форм заборгованості.

Джерело: складено автором на основі [13, с. 79]

Дані з табл. 1.6 свідчать про те, що кредит виступає основним джерелом позикового капіталу для підприємств. У ринковій економіці потреба в кредитних відносинах є звичною практикою. Існують протилежні ситуації в ринкових відносинах: деякі підприємства мають надлишок коштів, отриманих через амортизаційні відрахування або сезонні коливання в виробництві, але не використовують їх. Водночас інші підприємства стикаються з дефіцитом фінансових ресурсів і потребують додаткових грошей для забезпечення своєї діяльності. Це протиріччя зазвичай вирішується через отримання кредитів.

Вивчення сутності та джерел формування власного та позикового капіталу підприємства дозволяє ідентифікувати переваги та недоліки кожного з цих фінансових джерел. Власний капітал забезпечує фінансову стабільність та незалежність підприємства, але може бути обмежений розміром внесків власників. Позиковий капітал, з іншого боку, дозволяє підприємствам отримати необхідні фінансові ресурси, проте супроводжується зобов'язаннями та відсотковими витратами, які можуть вплинути на фінансову ефективність.

У табл. 1.7 та табл. 1.8 представлені детальні переваги та недоліки кожного з цих джерел фінансування, що дозволяє підприємствам приймати обґрунтовані рішення щодо вибору найбільш відповідної структури капіталу.

Таблиця 1.7 – Переваги та недоліки власного капіталу підприємства

Перевага	Недолік
Власний капітал не потребує повернення, що забезпечує фінансову стабільність та знижує ризики. Залучення власних коштів підвищує довіру до підприємства та покращує його імідж.	Обмежений обсяг фінансування, оскільки залежить від ресурсів власників. Залучення нових інвесторів може призвести до втрати контролю над компанією.
Стабільність фінансування підвищує можливості для довгострокового розвитку та планування. Використання власного капіталу зменшує фінансові ризики підприємства.	Витрати на виплату дивідендів можуть бути вищими, ніж витрати на позиковий капітал. Це може зменшити загальний дохід компанії в довгостроковій перспективі.

Джерело: складено автором на основі [45, с. 117-124]

Таблиця 1.8 – Переваги та недоліки позикового капіталу підприємства

Переваги	Недоліки
Позиковий капітал дозволяє швидкоотримати великі суми, необхідні для розвитку та інвестицій. Це може призвести до значного зростання прибутковості бізнесу.	Необхідність виплати відсотків може створити додаткові фінансові зобов'язання, які впливають на ліквідність підприємства, особливо в складні часи.
Можливість використання фінансового левериджу для підвищення рентабельності. Кредити можуть використовуватися для інвестицій у проекти з високою віддачею.	Високі ризики, пов'язані з можливими втратами активів у випадку неплатоспроможності. Підвищення боргового навантаження знижує фінансову стійкість.

Джерело: складено автором на основі [45, с. 117-124]

Аналіз переваг та недоліків власного і позикового капіталу підкреслює важливість збалансованого підходу до фінансування підприємства. Власний капітал забезпечує фінансову стабільність і незалежність, в той час як позиковий капітал надає можливості для зростання та розвитку. Підприємствам слід ретельно оцінювати свої фінансові потреби, ризики та перспективи для визначення оптимальної структури капіталу.

Отже, використання власних фінансових ресурсів є важливим аспектом фінансування підприємства, оскільки це свідчить про його стабільність і фінансову стійкість. Наявність власного капіталу надає численні переваги, зокрема зменшує ризик неплатоспроможності та підвищує довіру з боку партнерів і інвесторів. Проте для забезпечення ефективного розвитку підприємства необхідно періодично

звертатися до позикових ресурсів, які дозволяють оперативно використовувати фінансові кошти та збільшують потенціал рентабельності.

Оптимізація капітальної структури є важливим етапом стратегічного фінансового аналізу, де основною метою є досягнення збалансованого співвідношення між прибутковими активами і витратами на залучення капіталу. Це забезпечує ефективну діяльність підприємства, враховуючи як фінансову стабільність, так і доходність. У цьому контексті В.О. Подольська та О.В. Яріш

варто відзначити акцентують увагу на важливості цього співвідношення для досягнення оптимальної пропорційності між доходністю та фінансовою стійкістю.

Диверсифікація джерел фінансування виступає важливим інструментом у процесі управління капіталом, оскільки вона дозволяє підприємству знижувати ризики, пов'язані з надмірною залежністю від одного конкретного джерела. Такий підхід забезпечує гнучкість у стратегії розвитку та сприяє стабільності фінансового стану підприємства. Використання різних форм фінансування також відкриває нові можливості для інвестування та розширення діяльності [6, с. 115-119].

На завершення, комплексний підхід до управління капіталом підприємства включає використання різних методів і інструментів, що забезпечують фінансову стабільність та стійкий розвиток. Важливими складовими цього процесу є ефективне управління власними та позиковими ресурсами, оптимізація оборотного капіталу, планування інвестицій, а також проведення фінансового аналізу, які разом сприяють досягненню стратегічних цілей підприємства.

1.3 Підходи до оцінювання ефективності управління капіталом підприємства

Оцінювання ефективності управління капіталом підприємства вимагає ретельного підходу до встановлення оптимальної структури власного та позикового капіталу. Основною метою цього процесу є визначення цільового співвідношення,

яке дозволяє досягти максимальних фінансових результатів при мінімізації витрат і ризиків. Важливим аспектом є залучення необхідних обсягів капіталу для забезпечення стійкості підприємства та його конкурентоспроможності на ринку (табл. 1.9).

Таблиця 1.9 – Нормативно-коефіцієнтні методи оцінки структури капіталу підприємства

Назва	Характеристика	Обмеження
Коефіцієнт заборгованості	Відношення позикових коштів до загальної суми капіталу, що відображає рівень заборгованості підприємства.	$\frac{ПК}{ВК} < 1$ ПК – позиковий капітал; ВК – власний капітал.
Коефіцієнт фінансової незалежності	Відображає частку власного капіталу в загальній структурі капіталу, показує фінансову стабільність підприємства.	$\frac{ВК}{А} \geq 0,5$ ВК – власний капітал; А – капітал.
Середньогалузеве відношення позикового і власного капіталу	Визначає еталонні пропорції між позиковим і власним капіталом у галузі, що дозволяє порівняти ефективність управління капіталом.	$\frac{ПК}{ВК} \leq K_{\text{галузі}}$ ПК – позиковий капітал; ВК – власний капітал.
Коефіцієнт боргового навантаження	Відображає рівень боргових зобов'язань підприємства стосовно його можливостей обслуговування боргу.	$\frac{ПК}{ВК} \leq K_{\text{галузі}}$ ПК – позиковий капітал; ВК – власний капітал.
Коефіцієнт покриття відсотків	Показує здатність підприємства покривати витрати на відсотки за позиками за рахунок операційного прибутку.	$\frac{ПК}{ВК} \leq K_{\text{галузі}}$ ПК – позиковий капітал; ВК – власний капітал.

Джерело: складено автором на основі [21, с. 176]

Методи оцінювання структури капіталу можна поділити на кілька груп, залежно від підходів до оптимізації. Нормативно-коефіцієнтні методи базуються на використанні фінансових коефіцієнтів, які допомагають визначити оптимальне

співвідношення між власним і позиковим капіталом. Вони орієнтуються на досягнення певних стандартних або нормативних показників, таких як коефіцієнт фінансової незалежності або середньогалузеве співвідношення капіталу.

Тривалі фінансові дані підприємства дозволяють сформувати еталонні пропорції, які можуть використовуватися для оптимізації структури капіталу. Такі пропорції слугують орієнтиром для подальшого вдосконалення фінансової стратегії та забезпечення ефективного управління капіталом.

При формуванні структури капіталу підприємства важливо враховувати не лише національні середньогалузеві фінансові показники, але й здійснювати порівняння з глобальними стандартами. Такі міжнародні порівняння дозволяють підприємству орієнтуватися на досягнення цільової структури капіталу, яка відповідає найкращим практикам у відповідній галузі. Це забезпечує не лише ефективну оптимізацію капіталу, але й сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства на міжнародному ринку.

Нормативно-коефіцієнтні методи оцінки структури капіталу вирізняються простотою та швидкістю виконання розрахунків. Вони дозволяють легко порівнювати фінансові показники різних компаній завдяки використанню уніфікованих коефіцієнтів. Завдяки таким методам, можна отримати оперативні висновки щодо відповідності структури капіталу певним стандартам, що є важливим для поточного фінансового управління.

Однак, нормативно-коефіцієнтні методи мають обмеження, зокрема їх статичний характер, який не враховує динаміку змін у діяльності підприємства та його стратегічні цілі. Це робить їх менш придатними для довгострокового планування та управління, оскільки вони не враховують гнучкість і необхідність адаптації капітальної структури до змінних умов ринку [14, с.41-45].

Інша група методів регулювання структури капіталу – це однокритеріальні підходи, які зосереджуються на оптимізації одного ключового фінансового показника. Ці методи дозволяють досягти оптимального співвідношення між

власним та позиковим капіталом, орієнтуючись на максимізацію або мінімізацію конкретного параметра. Вони є зручними для прийняття оперативних рішень, однак їх недоліком є обмеженість у комплексному управлінні капіталом, що може негативно вплинути на довгострокову ефективність підприємства.

Аналіз економічної літератури показує наявність трьох основних методів однокритеріальної оптимізації структури капіталу. Перший з них передбачає максимізацію прогнозованої фінансової рентабельності. У цьому випадку використовуються багатоваріантні розрахунки, які дозволяють підприємствам моделювати різні варіанти структури капіталу й оцінювати їх вплив на рентабельність. Такий підхід допомагає вибрати найефективнішу структуру, що максимізує прибутковість підприємства.

Другий метод зосереджується на мінімізації вартості капіталу. Основною метою є визначення середньозваженої вартості капіталу, що враховує вартість власного та позикового капіталу за різних умов. Це дозволяє підприємству знизити витрати на залучення капіталу і водночас оптимізувати фінансову структуру. Зниження вартості фінансування є ключовим для забезпечення конкурентоспроможності та збільшення ринкової вартості компанії.

Третій метод спрямований на мінімізацію фінансових ризиків, які виникають під час фінансування активів підприємства. Він передбачає раціональний розподіл джерел фінансування між оборотними та необоротними активами, а також між постійними та змінними складовими капіталу. Такий підхід дозволяє зменшити фінансові ризики і підвищити стабільність підприємства в умовах нестабільного ринку.

В економічній літературі існує кілька методичних підходів до оптимізації структури капіталу, які орієнтовані на максимізацію рентабельності підприємства (табл. 1.10).

Таблиця 1.10. – Методичні підходи щодо оптимізації оцінки структури капіталу за критерієм максимізації рентабельності

Підхід	Зміст	Критерій	Недоліки
Оцінка ефекту фінансового важелю	Використання позикового капіталу для підвищення рентабельності власного капіталу	ЕФВ \rightarrow max	Зростання фінансових ризиків через збільшення боргового навантаження
Оцінка ефекту операційно-фінансового важелю	Аналіз впливу операційних витрат і боргового капіталу на рентабельність	ЕОФВ \rightarrow max	Складність розрахунків та необхідність точних даних про витрати й боргові зобов'язання
ЕВІТ-EPS-підхід	Оптимізація співвідношення між прибутком до виплати відсотків і податків та кількістю акцій	EPS \rightarrow max	Обмежений аналіз, що не враховує змін у зовнішньому середовищі та фінансових ринках.

Джерело: складено автором на основі [15, с. 92]

Одним із найбільш поширених є підхід, заснований на використанні механізму фінансового важелю, який передбачає залучення позикового капіталу для підвищення фінансової рентабельності. Це дозволяє підприємству збільшити прибутковість на власний капітал за рахунок ефективного використання позикових коштів. Інші методи, такі як операційно-фінансовий важіль і підхід ЕВІТ-EPS, спрямовані на оптимізацію взаємозв'язку між операційною діяльністю, витратами на обслуговування боргу та прибутком на акцію [6-15-48].

Кожен із цих методів має свої переваги та недоліки, що впливають на їхню застосовність у різних ситуаціях. Оцінка ефекту фінансового важелю дозволяє підприємству отримати додаткову дохідність, однак підвищує ризик фінансової нестабільності через збільшення боргового навантаження. Оцінка операційно-фінансового важелю дає змогу комплексно аналізувати вплив витрат і боргового капіталу на рентабельність, проте складність розрахунків може ускладнити його використання на практиці. Підхід ЕВІТ-EPS фокусується на досягненні

оптимального балансу між прибутком і кількістю акцій, однак не враховує динамічні зміни в ринкових умовах.

Методика розрахунку ефекту фінансового важеля (ЕФВ) ґрунтується на трьох основних складових: податковому коректорі фінансового важеля, диференціалі фінансового важеля та плечі фінансового важеля. Виокремлення цих компонентів дозволяє більш ефективно управляти впливом фінансового важеля на фінансові результати діяльності підприємства. Ключовою умовою для досягнення позитивного ефекту є наявність позитивного диференціалу, який виникає тоді, коли дохід від активів перевищує середню процентну ставку за кредитами.

Чим більший позитивний диференціал фінансового важеля, тим сильніший його вплив на рентабельність підприємства. Плече фінансового важеля є інструментом, що підсилює як позитивні, так і негативні наслідки змін у фінансовій структурі. У разі наявності позитивного диференціалу збільшення плеча сприяє зростанню рентабельності, тоді як при негативному диференціалі воно може призвести до значних втрат. Таким чином, успішне управління капіталом залежить від правильного використання фінансового важеля та контролю над його ключовими елементами.

Податковий аспект фінансового важеля дозволяє оцінити, як зміна рівня оподаткування впливає на ефективність важеля. Однак цей підхід має певні обмеження: він не враховує різницю між короткостроковим і довгостроковим позиковим капіталом, не аналізує структуру власного та позикового капіталу, ігнорує вартість власного капіталу, а також не враховує інфляційні фактори. Деякі дослідники пропонують використовувати операційно-фінансовий важіль, який аналізує операційні та фінансові показники для оцінки загального рівня ризику підприємства, однак цей підхід не дає змоги визначити оптимальне співвідношення між власним та позичковим капіталом.

Наступний підхід до оцінки ефективності управління капіталом підприємства базується на використанні критерію рентабельності ЕВІТ-EPS, який аналізує вплив

різних джерел фінансування на прибуток на акцію (EPS). Оптимальна структура капіталу в цьому контексті визначається як така, що забезпечує максимальний чистий прибуток на акцію при мінімальному фінансовому ризику. Основним критерієм ефективності є точка байдужості, яка характеризується ситуацією, за якої чистий прибуток на акцію досягається при найнижчому ризику перетворення прибутку до сплати відсотків і податків (ЕВІТ) у чистий прибуток на акцію (EPS). У такій точці вартість власного капіталу відповідає максимальному рівню прибутку на акцію при мінімальному фінансовому ризику, незалежно від використання позикових коштів.

Збільшення прибутку на акцію може бути досягнуто як шляхом фінансування за рахунок власних коштів, що підвищує виробничий ризик, так і через залучення додаткового капіталу у певних пропорціях. При цьому оптимізація структури капіталу дозволяє знизити загальний фінансовий ризик і підвищити рентабельність підприємства. Однією з переваг цього підходу є використання показника операційного прибутку (ЕВІТ), який є незалежним від структури капіталу. Однак основні обмеження методу полягають у неможливості врахування альтернативних варіантів фінансування та в акценті на максимізацію прибутку на акцію (EPS) замість зростання ринкової вартості підприємства.

Модель оптимізації структури капіталу спрямована на досягнення максимальної ринкової вартості підприємства за умови мінімізації вартості капіталу. Враховуючи індивідуальні особливості кожної компанії, універсальних підходів до формування оптимальної структури капіталу не існує. У контексті ризику та невизначеності ідеальна структура капіталу може бути змінною або недосяжною. Фінансові менеджери постійно шукають можливості залучення капіталу на найбільш вигідних умовах для підвищення ринкової ціни корпоративних цінних паперів. Ця модель широко використовується для вибору джерел фінансування капітальних інвестицій, особливо у сфері реального капіталу, і дозволяє оцінити ефективність майбутніх інвестиційних проектів.

Головне завдання фінансових менеджерів полягає у формуванні структури джерел фінансування, що мінімізує витрати на залучення капіталу. У процесі оптимізації структури капіталу з урахуванням рівня фінансових ризиків враховуються різні джерела фінансування для різних видів активів підприємства. Це дає можливість балансувати між джерелами власного та позикового капіталу залежно від ризикових характеристик активів компанії, забезпечуючи ефективне управління фінансовими ресурсами та стабільність фінансового стану.

В рамках цієї моделі оптимізації структури капіталу, активи підприємства розподіляються на три основні категорії: необоротні активи, постійна частина оборотних активів, що залишається стабільною незалежно від операційної діяльності, та змінна частина оборотних активів, яка коливається в залежності від сезонних і виробничих потреб. Модель допомагає оптимізувати розподіл фінансування між цими видами активів, зменшуючи фінансовий ризик і підвищуючи загальну ефективність підприємства.

Оптимальна структура капіталу формується на основі політики фінансування активів, яка може варіюватися залежно від обраного підходу. Консервативна стратегія передбачає використання власного та довгострокового позикового капіталу для фінансування необоротних активів, постійної частини оборотних активів і частково змінної частини оборотних активів. Лише половина змінної частини оборотних активів покривається короткостроковими позиковими коштами. Такий підхід забезпечує високий рівень фінансової стабільності, оскільки мінімізується залежність компанії від короткострокових зобов'язань.

Поміrkована стратегія, або компромісний підхід, полягає в тому, що власний і довгостроковий позиковий капітал використовуються для покриття необоротних активів та постійної частини оборотних активів. Усі змінні оборотні активи фінансуються короткостроковими позиковими коштами, що дозволяє досягти балансу між ризиками та фінансовою стабільністю. Така стратегія дає можливість

компанії підтримувати достатній рівень ліквідності при збереженні прийняттого рівня ризику, пов'язаного з короткостроковими зобов'язаннями (табл. 1.11.).

Таблиця 1.11 – Порівняння методів визначення оптимальної оцінки ефективності управління структурою капіталу

Метод	Сутність	Розрахунок	Переваги	Недоліки
За критерієм максимізації прогнозованої фінансової рентабельності	Оцінка капітальної структури на основі потенційного прибутку, що може бути отриманий.	$\text{ЕФЛ} =$ $= (1 - \text{СПр}) *$ $* (\text{КВРА} - \text{ВКр}) *$ $* \frac{\text{ПК}}{\text{ВК}}$	Сприяє максимізації прибутковості, що може залучати інвесторів та поліпшувати фінансові результати.	Може не враховувати фінансові ризики, що веде до можливих криз у компанії.
За критерієм мінімізації вартості капіталу	Визначення структури капіталу, що забезпечує найнижчі витрати на залучене фінансування.	$\text{WACC} = \sum_{i=1} W_i R_i$ $\text{WACC} =$ $= \frac{D}{V} (D * R_d) *$ $* (1 - T) +$ $+ \frac{E}{V} (R_e)$	Знижує загальні витрати на капітал, що позитивно впливає на фінансові показники підприємства.	Може ігнорувати зміни на ринку, які впливають на вартість капіталу.
За критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків	Аналіз структури капіталу для зменшення фінансових ризиків.	Всі активи: необоротні і оборотні (постійні і змінні)	Знижує ймовірність фінансових труднощів, забезпечуючи стабільність та надійність.	Може призвести до обмеження можливостей для зростання через недостатнє фінансування.

Джерело: складено автором на основі [4-9]

Агресивний підхід базується на фінансуванні лише необоротних активів за рахунок власного та довгострокового позикового капіталу, тоді як усі оборотні активи фінансуються виключно за рахунок короткострокових позикових коштів.

Така стратегія, хоча й зменшує використання власного капіталу, значно підвищує ризики, пов'язані з ліквідністю та фінансовою стабільністю компанії. Вибір між цими підходами залежить від рівня фінансових ризиків, на які готові йти власники або менеджери підприємства.

Описані методи оптимізації структури капіталу здатні істотно вдосконалити капітальну структуру підприємства та забезпечити вигоди від використання кредитного фінансування. Застосування цих моделей дозволяє компаніям ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами, що в свою чергу може позитивно вплинути на їхню рентабельність і стабільність [12 с. 271].

Однокритеріальні методи регулювання системи управління структурою капіталу мають суттєві обмеження, оскільки зосереджуються лише на певних аспектах фінансового аналізу. У сучасній науці тривають активні дослідження з метою виявлення найбільш ефективних підходів до оптимізації, які б могли враховувати вимоги кількох критеріїв одночасно. Деякі дослідники вважають за доцільне максимізувати як рівень рентабельності, так і фінансову стійкість підприємства. Однак, через суперечливі результати, що виникають при використанні цих методів, досягнення збалансованої пропорції між ними на практиці виявляється складним завданням.

Також активно обговорюються можливості доповнення цих методів показниками кредитоспроможності та платоспроможності, а також аналізу левериджу в контексті майнової структури капіталу. Серед ініціатив також присутні спроби розробки комплексного інтегрального показника цільової структури капіталу, що враховує специфіку галузевої приналежності підприємства. Це могло б значно підвищити точність та ефективність процесу управління капіталом [8, с. 34].

Найбільш ефективний підхід до досягнення оптимального співвідношення структурних елементів капіталу підприємства полягає у впровадженні методів, які одночасно максимізують рентабельність власного капіталу та забезпечують

фінансову стійкість. Цей підхід вимагає чіткого визначення послідовних етапів формування оптимальної структури капіталу, зокрема, з урахуванням фінансової стійкості компанії та проведення прогностичних розрахунків рентабельності власного капіталу.

Основні методи аналізу ефективності використання капіталу підприємства охоплюють оцінку рівня виручки, витрат, пов'язаних із виробництвом і фінансами, а також чистого прибутку. У процесі оптимізації структури капіталу рекомендується застосування виробничо-фінансового левериджу. Цей підхід дозволяє врахувати як виробничі, так і фінансові ризики, враховуючи індивідуальні особливості підприємства, що в свою чергу сприяє забезпеченню фінансової безпеки. Основна мета фінансового менеджменту полягає в максимізації рентабельності власного капіталу при збереженні прийняттого рівня фінансового ризику, що може бути досягнуто через використання фінансового левериджу і моделі Дюпона.

Існують дві основні концепції ефекту фінансового левериджу. Західноєвропейські фінансисти визначають його як збільшення чистої рентабельності власного капіталу за рахунок використання позикових коштів. Використання боргу накладає на підприємство зобов'язання сплачувати відсотки та погашати суму боргу в майбутньому. Хоча відсотки, що вираховуються з оподаткованого прибутку, підвищують прибуток для інвесторів, зростання частки боргу в структурі капіталу збільшує фінансовий ризик. Це зумовлює необхідність покриття фіксованих витрат, пов'язаних із обслуговуванням боргу, що може призвести до значних витрат на обслуговування позик у разі зниження прибутків підприємства, особливо під час економічної рецесії. Тому фінансовий леверидж може бути вигідним у періоди економічного зростання, але несе ризики втрат під час економічної нестабільності.

Отже, порівняння переваг фінансового важеля з ризиком неплатоспроможності вказує на критичну точку, де витрати на відсотки за

позичковий капітал можуть перевищити вигоди від фінансового важеля. Оптимальна структура капіталу полягає у збалансованості між зобов'язаннями та власним капіталом, що безпосередньо впливає на прибутковість для акціонерів. Хоча точне визначення оптимального співвідношення є складним завданням, керівництво може використовувати практичний досвід і орієнтири, щоб наблизити фактичні пропорції до запланованих, беручи до уваги різні фактори впливу на процес фінансування інвестицій.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ТА ВИКОРИСТАННЯМ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ОМЕГА»

2.1 Загальна характеристика діяльності ТОВ «ОМЕГА»

Український ринок рітейлу складається з продуктових та непродуктових збутових мереж, причому найбільший розвиток спостерігається в продуктовому рітейлі. Цей сегмент представлений понад 30 операторами, які займають близько 15% ринку роздрібної торгівлі. Розвиток роздрібної торгівлі в різних регіонах країни відбувався нерівномірно. Найбільше зростання товарообігу зафіксовано в столичному регіоні та промислових областях (Дніпропетровська, Харківська, Одеська), що пояснюється вищими доходами та щільністю населення в цих регіонах.

До 2022 року, через обмежену насиченість ринку роздрібної торгівлі, торгові оператори переважно зосереджували свою увагу на конкуренції за оренду наявних торгових площ або придбання земельних ділянок для майбутнього будівництва, а не на залученні кінцевих споживачів. Дефіцит доступних площ стимулював розвиток окремих напрямів у групах компаній, які спеціалізувалися на будівництві нових комерційних об'єктів з метою розширення торговельних можливостей.

ТОВ «ОМЕГА», що функціонує на ринку з 2000 року, спеціалізується на роздрібній та оптовій торгівлі продуктами харчування і сільськогосподарською продукцією (табл. 2.1). Основною діяльністю компанії є роздрібна торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами в неспеціалізованих магазинах (КВЕД 47.11), що забезпечує стабільний дохід завдяки високому попиту на товари першої необхідності. Крім того, підприємство займається оптовою торгівлею зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин, що свідчить про диверсифікацію бізнесу (КВЕД 46.21). Завдяки цьому компанія співпрацює з великими агропромисловими підприємствами, що дозволяє

розширювати канали збуту і підвищувати економічну ефективність. Також підприємство займається оптовою торгівлею м'ясними та молочними продуктами, яйцями, харчовими оліями і жирами (КВЕД 46.32, 46.33), що робить його важливим постачальником для супермаркетів і закладів громадського харчування (табл.2.1.)

Таблиця 2.1 – Відомості про ТОВ «ОМЕГА»

Показник	Значення
Повна і скорочена назва	Товариство з обмеженою відповідальністю “ОМЕГА”, ТОВ “ОМЕГА”
Юридична адреса	49041, Дніпропетровська область, м. Дніпро, вул. Панікахи, буд. 15
Номер та дата державної реєстрації	12.06.2000 р., код ЄДРПОУ 30982361
Ідентифікаційний код юридичної особи	30982361
Статус	Зареєстровано
Статутний капітал	111 149 056,00 грн
Організаційна структура підприємства	Товариство з обмеженою відповідальністю
Уповноважена особа	Безуглий Володимир Анатолійович
Основний вид діяльності (КВЕД)	47.11 Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах продуктами, напоями та тютюновими виробами
Інші види діяльності	46.21 Оптова торгівля зерном, насінням і кормами для тварин 46.32 Оптова торгівля м'ясом і м'ясними продуктами 46.33 Оптова торгівля молочними продуктами, яйцями, харчовими оліями та жирами

Джерело: складено на основі даних підприємства

Компанія дотримується стратегії диверсифікації товарного портфеля, що дозволяє їй зменшувати ризики, пов'язані з коливаннями ринкових цін та попиту на окремі продукти. Важливим аспектом її діяльності є розвиток дистрибуційних каналів та забезпечення конкурентоспроможних умов для клієнтів. Завдяки своїй багаторічній присутності на ринку і впровадженню сучасних бізнес-процесів, ТОВ «ОМЕГА» демонструє стійкий розвиток, підтримуючи партнерські відносини з широким колом постачальників та клієнтів.

Управлінська структура на підприємстві організована на принципі ієрархії, де всі працівники на різних рівнях безпосередньо чи опосередковано підпорядковані директору (рис. 2.1).

Рисунок 2.1. – Організаційна структура ТОВ «ОМЕГА»

Джерело: складено на основі даних підприємства

Кадрова політика компанії ґрунтується на принципах управління персоналом, що включає комплекс заходів, спрямованих на забезпечення підприємства необхідними людськими ресурсами. Під кадровим менеджментом розуміють систему управлінських дій, орієнтованих на оптимізацію використання людського капіталу, який включає сукупність знань, навичок та компетенцій працівників, що сприяють досягненню цілей організації.

Процес підбору персоналу для ТОВ «ОМЕГА» має свої особливості та включає два основні типи найму. Внутрішній найм передбачає просування співробітників у межах компанії, що сприяє їхньому кар'єрному зростанню та підвищенню мотивації. Зовнішній найм здійснюється шляхом залучення фахівців, які раніше не працювали в компанії, що дозволяє ввести нові знання та підходи до діяльності підприємства. Для пошуку нових кадрів ТОВ «ОМЕГА» активно

використовує інтернет-ресурси, спеціалізовані друковані видання, телевізійну рекламу, а також розміщує оголошення у торгових точках та громадських місцях [33].

Дієва система оплати праці в ТОВ «ОМЕГА» побудована на принципах справедливості, прозорості та мотиваційної ефективності. Вона складається з двох основних компонентів: базової заробітної плати та змінної частини у вигляді бонусів і премій. Такий підхід дозволяє забезпечити стабільність доходів працівників і одночасно стимулювати їх до досягнення кращих результатів.

Базова заробітна плата визначається відповідно до тарифної сітки, яка враховує кваліфікацію, досвід роботи та посаду кожного співробітника. Всі працівники компанії мають чітке уявлення про структуру тарифів і знають, які показники впливають на їх підвищення. Крім того, в систему інтегровані регулярні перегляди зарплати на основі результатів атестацій, що мотивує співробітників до підвищення кваліфікації та професійного розвитку.

Змінна частина оплати праці формується на основі показників ефективності (КРІ) кожного співробітника або підрозділу. Це може бути виконання плану продажів, зниження виробничих витрат, підвищення якості обслуговування клієнтів тощо. Бонуси та премії виплачуються щоквартально або щомісяця, залежно від досягнень. Крім того, у компанії впроваджена система нематеріального заохочення, яка передбачає нагородження за інноваційні ідеї та ініціативи, що сприяють покращенню роботи компанії. Така система забезпечує гнучкість оплати та створює умови для залучення співробітників до активної участі в розвитку компанії.

За результатами діяльності ТОВ «ОМЕГА» у 2021–2023 рр. спостерігається суттєве покращення фінансових показників (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Фінансові результати ТОВ «ОМЕГА», 2021 – 2023 рр., тис. грн

№	Назва показника	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1	Чистий дохід від реалізації продукції	340 680	443 315	468 832
2	Собівартість реалізованої продукції	(289 865)	(386 295)	(389 317)
3	Валовий прибуток	50 815	57 020	79 515
4	Інші операційні доходи	1	10	177
5	Адміністративні витрати	(14 029)	(14 313)	(16 688)
6	Витрати на збут	(20 185)	(27 031)	(30 091)
7	Інші операційні витрати	(1 742)	(2 466)	(14 005)
8	Фінансовий результат від операційної діяльності	14 860	13 220	18 908
9	Інші фінансові доходи	672	351	0
10	Фінансові витрати	(3 427)	(4 372)	(2 510)
11	Фінансовий результат до оподаткування	12 105	9 199	16 383
12	Витрати з податку на прибуток	(2 177)	(2 196)	(3 792)
13	Чистий фінансовий результат	9 928	7 003	12 591

Джерело: складено на основі даних підприємства, Додатки А-Г

На основі проведеного аналізу фінансових результатів ТОВ «ОМЕГА» за період 2021-2023 років спостерігається стійка тенденція до зростання чистого доходу від реалізації продукції. Так, у 2021 році цей показник становив 340 680 тис. грн, у 2022 році зріс до 443 315 тис. грн, а в 2023 році досяг 468 832 тис. грн, демонструючи послідовне зростання на 30,1% та 5,8% відповідно.

Собівартість реалізованої продукції також мала тенденцію до збільшення: від 289 865 тис. грн у 2021 році до 386 295 тис. грн у 2022 році та 389 317 тис. грн у 2023 році. Проте темпи зростання собівартості в останній рік суттєво сповільнились, що позитивно вплинуло на валовий прибуток підприємства, який зріс з 50 815 тис. грн у 2021 році до 57 020 тис. грн у 2022 році та досяг 79 515 тис. грн у 2023 році.

Варто відзначити зростання операційних витрат протягом досліджуваного періоду. Адміністративні витрати збільшилися з 14 029 тис. грн у 2021 році до 16 688 тис. грн у 2023 році. Витрати на збут також демонстрували значне зростання: з 20 185 тис. грн у 2021 році до 30 091 тис. грн у 2023 році, що свідчить про активізацію збутової діяльності підприємства. Інші операційні витрати суттєво зросли у 2023 році до 14 005 тис. грн порівняно з 2 466 тис. грн у 2022 році.

Фінансовий результат від операційної діяльності після певного зниження у 2022 році до 13 220 тис. грн продемонстрував значне зростання у 2023 році, досягнувши 18 908 тис. грн. Фінансові витрати підприємства знизились з 4 372 тис. грн у 2022 році до 2 510 тис. грн у 2023 році, що позитивно вплинуло на кінцевий фінансовий результат.

Чистий фінансовий результат демонструє позитивну динаміку відновлення після спаду у 2022 році. Якщо у 2021 році чистий прибуток становив 9 928 тис. грн, то після зниження до 7 003 тис. грн у 2022 році відбулося його суттєве зростання до 12 591 тис. грн у 2023 році, що свідчить про підвищення ефективності діяльності підприємства та його здатність генерувати прибуток навіть в умовах зростання витрат.

Проведемо аналіз техніко-економічних показників в табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка техніко-економічних показників діяльності ТОВ «ОМЕГА», 2021 – 2023 рр.

Найменування показника	Роки			Абсолютне відхилення 2023/2021 (+,-)	Відносне відхилення 2023/2021 (%)
	2021	2022	2023		
Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн.	340,680	443,315	468,832	128,152	37.62
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	289,865	386,295	389,317	99,452	34.31
Валовий прибуток, тис.грн.	50,815	57,020	79,515	28,700	56.48
Інші операційні доходи, тис.грн.	1	10	177	176	17,700.00
Адміністративні витрати, тис.грн.	14,029	14,313	16,688	2,659	18.95
Витрати на збут, тис.грн.	20,185	27,031	30,091	9,906	49.08
Інші операційні витрати, тис.грн.	1,742	2,466	14,005	12,263	704.53
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис.грн.	14,860	13,220	18,908	4,048	27.24
Чистий прибуток, тис.грн.	9,928	7,003	12,591	2,663	26.82
Витрати на 1 грн. виручки від реалізації, коп.	0,85	0,87	0,83	-0,02	-2,35

Джерело: складено на основі даних підприємства, Додатки А-Г

Проведений аналіз фінансових показників ТОВ «ОМЕГА» за період 2021-2023 років демонструє суттєве покращення більшості ключових показників діяльності підприємства. Чистий дохід від реалізації продукції зріс на 128,152 тис. грн або 37.62% порівняно з 2021 роком, досягнувши 468,832 тис. грн у 2023 році. При цьому собівартість реалізованої продукції збільшилась на 99,452 тис. грн (34.31%), що свідчить про більш повільне зростання витрат порівняно з доходами.

Особливо показовим є зростання валового прибутку на 28,700 тис. грн або 56.48% порівняно з 2021 роком, що відображає підвищення ефективності основної діяльності підприємства. Інші операційні доходи продемонстрували значне збільшення - на 176 тис. грн, хоча їх частка в загальній структурі доходів залишається незначною.

Спостерігається зростання операційних витрат: адміністративні витрати збільшились на 2,659 тис. грн (18.95%), витрати на збут - на 9,906 тис. грн (49.08%), що пов'язано з розширенням діяльності підприємства. Суттєво зросли інші операційні витрати - на 12,263 тис. грн (704.53%), що потребує додаткового аналізу та контролю.

Незважаючи на зростання витрат, фінансовий результат від операційної діяльності збільшився на 4,048 тис. грн (27.24%), а чистий прибуток зріс на 2,663 тис. грн (26.82%) порівняно з 2021 роком. Позитивним показником є зниження витрат на 1 грн виручки від реалізації на 0.02 коп. (-2.35%), що свідчить про підвищення ефективності використання ресурсів підприємства.

Загалом, динаміка фінансових показників за 2021-2023 роки свідчить про стабільний розвиток підприємства, покращення ефективності його діяльності та зміцнення ринкових позицій, незважаючи на зростання операційних витрат. Особливо позитивним є випереджаюче зростання доходів порівняно з витратами, що забезпечило покращення показників прибутковості.

Таким чином, компанія демонструє нестійке фінансове становище з ознаками нестабільності в ключових показниках, що може вимагати уваги до стратегічних змін для покращення загальної ефективності та стабільності її діяльності.

2.2 Аналіз ефективності використання власних і залучених коштів підприємства

ТОВ «ОМЕГА» систематично здійснює аналіз поточних витрат, пов'язаних із реалізацією своїх проектів та операційної діяльності. Інформація, отримана в ході цього аналізу, забезпечує підприємство достовірними даними для точнішого обґрунтування нормативних показників витрат ресурсів і складання кошторисів. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності використання виробничих ресурсів, виявленню внутрішніх резервів для економії та раціоналізації витрат, а також дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Головна мета аналізу витрат у ТОВ «ОМЕГА» полягає в оцінці рівня витрат і пошуку шляхів для оптимізації використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів. Це дозволяє забезпечити ефективне управління ресурсами підприємства, сприяючи їх раціональному використанню та підвищенню загальної результативності господарської діяльності компанії (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Операційні витрати ТОВ «ОМЕГА», 2021 – 2023 рр, тис. грн.

Стаття витрат	Роки			абс. відх., (+,-)		відн. відх., %	
	2021	2022	2023	2022/21	2023/22	2022/21	2023/22
Матеріальні витрати	289 052	381 542	380 304	92490	-1238	32,0	-0,3
Витрати на оплату праці	25 686	32 753	40 494	7067	7741	27,5	23,6
Відрахування на соціальні заходи	5 646	7 130	8 796	1484	1666	26,2	23,3
Амортизація	3 695	6 215	6 502	2520	287	68,2	4,6
Інші операційні витрати	1 742	2 466	14 005	724	11539	41,5	467
Всього витрат	325 821	430 106	450 101	104285	19995	32,0	4,6

Джерело: складено на основі даних підприємства, Додатки А-Г

З аналізу даних, наведених, можна спостерігати, що витрати ТОВ «ОМЕГА» на матеріальні ресурси за період 2021-2023 років зросли на 32,0%, хоча між 2022 і 2023 роками було незначне зниження на 0,3%. Витрати на оплату праці демонструють стале зростання: у 2022 році вони підвищились на 27,5% порівняно з 2021 роком, а у 2023 році відбулося додаткове зростання на 23,6%. Відрахування на соціальні заходи також зросли протягом усього періоду, із темпами приросту від 26,2% до 23,3%.

Амортизаційні витрати значно збільшилися у 2022 році, досягнувши 68,2% зростання порівняно з 2021 роком, але у 2023 році темпи зростання сповільнилися, склавши лише 4,6% порівняно з попереднім роком. Особливо помітним є значне зростання інших операційних витрат, яке склало 467% у період з 2022 по 2023 рік, що вказує на серйозні зміни у структурі цієї категорії витрат.

Таблиця 2.5 ілюструє структуру собівартості реалізованої продукції ТОВ «ОМЕГА» за період 2021-2023 років, включаючи витрати, що перевищують 5% від загальної собівартості (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Собівартість реалізованої продукції ТОВ «ОМЕГА», 2021 – 2023 рр., %

№	Склад витрат* *(зазначаються витрати, які складають більше 5 % від собівартості реалізованої продукції)	% від загальної собівартості реалізованої продукції			Відхилення			
					абсолютне, +/-		відносне,%	
		2021	2022	2023	2022/ 21	2023/ 22	2022/ 21	2023/ 22
1	Сировина та напівфабрикати	56	77	72,47	21	-4,53	37,5	-5,8
2	Заробітна плата	7	5,4	8,19	-1,6	2,79	-22,8	51,6
3	Транспортно-заготівельні витрати	5	7,6	4,65	2,6	-2,95	52	-38,8

Джерело: складено на основі даних підприємства, Додатки А-Г

Отже, сировина та напівфабрикати займають суттєву частину собівартості продукції, при цьому їхня частка зменшилася на 4,53% у порівнянні з 2021 роком та на 5,8% в порівнянні з 2022 роком. Витрати на заробітну плату зросли на 2,79%

відносно 2022 року, що свідчить про зростання витрат на оплату праці. Транспортно-заготівельні витрати зазнали зниження на 38,8% в порівнянні з 2022 роком, що може вказувати на оптимізацію витрат у сфері транспорту або на зміни в організації логістичних процесів.

Аналіз даних, представлених у табл. 2.6, свідчить про те, що обсяг реалізації продукції ТОВ «ОМЕГА» зріс на 30,1% у 2022 році порівняно з 2021 роком, а також на 5,7% у 2023 році в порівнянні з попереднім роком.

Таблиця 2.6 – Показники ефективності використання матеріальних ресурсів ТОВ «ОМЕГА», 2021 – 2023 рр.

Найменування показника	Роки			Темп росту, %	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
Обсяг реалізації продукції, тис.грн	340680	443 315	468 832	30,1	5,7
Собівартість продукції, тис. грн	289 865	386 295	389 317	33,3	0,7
Матеріальні витрати, тис. грн.	289 052	381 542	380 304	32,0	-0,3
Матеріаловіддача, тис. грн.	1,17	1,16	1,23	-0,85	6,03
Матеріалоємність, тис. грн.	0,84	0,86	0,81	2,3	-5,8
Частка матеріальних ресурсів у собівартості продукції, %	0,99	0,98	0,97	-1,0	-1,02

Джерело: складено на основі даних підприємства, Додатки А-Г

Собівартість продукції продемонструвала підвищення на 33,3% у 2022 році, проте у 2023 році залишалася практично незмінною, зростаючи лише на 0,7%. Матеріальні витрати зросли на 32,0% у 2022 році, однак у 2023 році зазнали незначного зменшення на 0,3%.

Крім того, матеріаловіддача знизилася на 0,85% у 2022 році, проте підвищилася на 6,03% у 2023 році. Матеріалоємність продукції зросла на 2,3% у 2022 році, а у 2023 році зафіксовано її зменшення на 5,8%. Питома вага матеріальних ресурсів у загальній собівартості продукції зменшилася на 1,0% у 2022 році та на 1,02% у 2023 році, що свідчить про зниження впливу матеріальних витрат на загальну собівартість продукції компанії.

Розглянемо структуру оборотних коштів ТОВ «ОМЕГА» в табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Структура оборотних активів ТОВ «ОМЕГА», 2021 – 2023 рр,
тис. грн

Показник	Роки			абс. відх., (+,-)		відн. (%)	
	2021	2022	2023	2022/ 21	2023/ 22	2022/ 21	2023/ 22
Запаси	81 723	59 551	73 874	-22172	14323	-27,0	24,0
Виробничі запаси	10 480	12 879	12 818	2399	-61,0	22,8	-0,5
Незавершене виробництво	1 776	2 138	2 450	362	312	20,3	14,5
Готова продукція	69 329	44 419	58 547	-24910	14128	-35,9	31,8
Товари	138	115	59	-23,0	-56,0	-16,7	-48,6
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	57 537	73 076	76 717	15539	3641	27,0	4,9
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
- з бюджетом	763	403	266	-360	-137	- 47,1	-34,0
- із внутрішніх розрахунків	1 876	1 522	1 595	-354	73	-18,8	4,7
Інша поточна дебіторська заборгованість	2 198	4 294	8 213	2096	3919	95,3	91,3
Гроші та їх еквіваленти	100	573	10 085	473	9512	473,0	1660
Готівка	21	47	7	26	-40	123,0	-85,1
Рахунки в банках	79	526	10 078	447	9552	565,8	1815
Витрати майбутніх періодів	129	26	5	-103,0	-21,0	-79,0	-80,7
Всього оборотні активи	144 326	139 445	170 755	-4881,0	31310	-3,3	22,4

Джерело: складено на основі даних підприємства, Додаток А-Г

На основі проведеного аналізу структури оборотних активів ТОВ «ОМЕГА» за період 2021-2023 років можна зробити наступні висновки. Загальний обсяг оборотних активів зріс на 22,4%, піднявшись з 139 445 тис. грн у 2022 році до 170 755 тис. грн у 2023 році. Основною причиною цього зростання стало значне

збільшення грошових ресурсів, зокрема обсягу коштів на банківських рахунках, які зросли з 526 тис. грн у 2022 році до 10 078 тис. грн у 2023 році.

Запаси також демонструють позитивну динаміку, збільшившись на 24,0% у 2023 році в порівнянні з попереднім роком, зокрема, за рахунок значного зростання готової продукції на 31,8%. Це свідчить про ефективну стратегію управління запасами компанії. Крім того, дебіторська заборгованість зросла на 4,9%, досягнувши 76 717 тис. грн, що вказує на активний обіг кредитів від покупців і підкреслює динамічний розвиток взаємовідносин з клієнтами.

Оцінка ефективності використання оборотних активів ТОВ «ОМЕГА» представлена в табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Оцінка ефективності використання оборотних активів ТОВ «ОМЕГА», 2021 – 2023 рр.

Показник	Роки			абс. відх., (+,-)		відн. (%)	
	2021	2022	2023	2022/ 21	2023/ 22	2022/ 21	2023/ 22
Оборотні активи, тис. грн.	144 326	139 445	170 755	-4881	31310	-3,3	22,4
Дохід від реалізації, тис. грн.	340680	443 315	468 832	102635	25517	30,1	5,7
Собівартість реалізованих товарів (робіт, послуг), тис. грн	289 865	386 295	389 317	96430	3022	33,3	0,7
Дебіторська заборгованість, тис. грн	57 537	73 076	76 717	15539	3641	27,0	4,9
Коефіцієнт оборотності, обороти	2,3	3,17	2,75	0,87	-0,42	37,8	-13,2
Коефіцієнт завантаження	0,43	0,31	0,36	-0,12	0,05	-27,9	16,1
Термін одного обороту, днів	156	113	130	-43	17	-27,5	15,0

Джерело: складено на основі даних підприємства, Додатки А-Г

ТОВ «ОМЕГА» у 2021-2023 роках ефективно використовувало свої оборотні активи, хоча спостерігалися деякі коливання. У 2022 році оборотні активи знизилися на 4 881 тис. грн (-3,3%) порівняно з 2021 роком, але у 2023 році вони зросли на 31 310 тис. грн (22,4%) порівняно з попереднім роком. Дохід від реалізації зріс на 102 635 тис. грн (30,1%) у 2022 році та на 25 517 тис. грн (5,7%) у 2023 році. Собівартість реалізованих товарів також збільшилася, найбільше у 2022 році (на 96 430 тис. грн, 33,3%). Дебіторська заборгованість зросла на 15 539 тис. грн (27,0%) у 2022 році та на 3 641 тис. грн (4,9%) у 2023 році. Коефіцієнт оборотності зріс на 0,87 обороту (37,8%) у 2022 році, але зменшився на 0,42 обороту (-13,2%) у 2023 році. Коефіцієнт завантаження знизився на 0,12 тис. грн (-27,9%) у 2022 році, але зріс на 0,05 тис. грн (16,1%) у 2023 році. Термін одного обороту зменшився на 43 дні (-27,5%) у 2022 році, але збільшився на 17 днів (15,0%) у 2023 році.

Головний висновок, що впливає з проведеного аналізу ефективності використання основних засобів ТОВ «ОМЕГА», свідчить про високий рівень управлінської компетентності компанії у сфері управління своїми основними активами. Відзначаються позитивні тренди в зростанні вартості основних засобів, обсягу виручки від реалізації продукції, а також фінансового результату від операційної діяльності.

Таким чином, хоча оборотні активи ТОВ «ОМЕГА» демонструють позитивні тенденції, зокрема у збільшенні фінансових ресурсів і оптимізації запасів, важливо продовжувати удосконалювати стратегії управління дебіторською заборгованістю та витратами майбутніх періодів для підтримки стійкого фінансового стану компанії.

2.3 Проблеми оптимізації структури капіталу підприємства

Формування раціональної структури джерел фінансування є ключовою проблемою фінансово-економічного менеджменту в ринковій економіці. Бізнес

починається з капіталу, постійно потребує фінансових ресурсів і функціонує з метою примноження капіталу.

Для аналізу причин та оцінки ступеня їх впливу на зниження потенційних доходів був проведений факторний аналіз показника рентабельності власного капіталу. Цей підхід дозволяє виявити ключові фактори, які впливають на фінансову ефективність підприємства, і визначити їх роль у формуванні фінансових результатів компанії (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Факторний аналіз рентабельності власного капіталу, 2021 – 2023 рр.

Показник	Роки			Абс. відхил. 2023/2021	Відн. відхил. 2023/2021, %
	2021	2022	2023		
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис.грн	12 105	9 199	16 383	+4 278	+35.3
Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн	340 680	443 315	468 832	+128 152	+37.6
Загальна сума капіталу, тис.грн	236 218	232 160	270 888	+34 670	+14.7
Власний капітал, тис.грн	99 008	89 656	101 373	+2 365	+2.4
Рівень оподаткування, %	18.0	23.9	23.2	+5.2	+28.9
Питома вага чистого прибутку, %	82.0	76.1	76.8	-5.2	-6.3
Рентабельність продажу до сплати податку на прибуток, %	3.55	2.07	3.49	-0.06	-1.7
Коефіцієнт оборотності капіталу	1.44	1.91	1.73	+0.29	+20.1
Мультиплікатор капіталу	2.39	2.59	2.67	+0.28	+11.7
Рентабельність власного капіталу (ROE), %	10.03	7.81	12.42	+2.39	+23.8

Джерело: складено на основі даних підприємства, Додатки А-Г

Аналіз фінансових показників підприємства за період 2021-2023 років демонструє загальну позитивну динаміку розвитку компанії. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування зріс на 4278 тис.грн або 35.3% порівняно з 2021 роком, досягнувши 16383 тис.грн у 2023 році. Чистий дохід від реалізації продукції показав стабільне зростання, збільшившись на 128152 тис.грн (37.6%) за три роки. Загальна сума капіталу зросла на 34670 тис.грн (14.7%), а власний капітал

збільшився на 2365 тис.грн (2.4%), що свідчить про зміцнення фінансової стійкості підприємства. Рівень оподаткування зріс на 5.2 процентних пункти, що призвело до зниження питомої ваги чистого прибутку на 5.2 процентних пункти. Рентабельність продажу до сплати податку на прибуток незначно знизилась на 0.06 процентних пункти, проте коефіцієнт оборотності капіталу покращився на 0.29 (20.1%), що вказує на підвищення ефективності використання капіталу. Мультиплікатор капіталу зріс на 0.28 (11.7%), відображаючи збільшення фінансового левериджу. Особливо позитивним є зростання рентабельності власного капіталу (ROE) на 2.39 процентних пункти (23.8%), що свідчить про підвищення ефективності використання власного капіталу та покращення інвестиційної привабливості підприємства. В цілому, фінансові показники демонструють стійкий розвиток підприємства з покращенням більшості ключових індикаторів за аналізований період.

Розглянемо факторний аналіз ефекту фінансового важелю у табл.2.10.

Таблиця 2.10 – Факторний аналіз ефекту фінансового важелю, 2021 – 2023 рр.

Показник	Роки			Абс.відх 2023/2021	Відн.відх 2023/2021,%
	2021	2022	2023		
Фін.результат до оподаткування, тис.грн	12105	9199	16383	+4278	+35.3%
Загальна сума капіталу, тис.грн	236218	232160	270888	+34670	+14.7%
Власний капітал, тис.грн	99008	89656	101373	+2365	+2.4%
Рівень оподаткування, %	17.98	23.87	23.15	+5.17	+28.8%
Рентабельність капіталу (за валовим прибутком), %	5.12	3.96	29.35	+24.23	+473.2%
Коефіцієнт фінансового левериджу	0.25	0.20	0.24	-0.01	-4.0%
Ефект фінансового важелю, %	1.05	0.44	0.98	-0.07	-6.7%
Рентабельність власного капіталу (за чистим прибутком), %	10.03	7.81	12.42	+2.39	+23.8%

Джерело: складено на основі даних підприємства, Додатки А-Г

Фінансовий результат до оподаткування у 2023 році склав 16383 тис. грн, що на 4278 тис. грн або 35.3% більше порівняно з 2021 роком, що свідчить про суттєве

покращення операційної ефективності підприємства. Загальна сума капіталу зростає на 34670 тис. грн або 14.7%, досягнувши 270888 тис. грн у 2023 році, що вказує на розширення масштабів діяльності підприємства. Власний капітал також продемонстрував помірне зростання на 2365 тис. грн або 2.4%, склавши 101373 тис. грн. Рівень оподаткування збільшився на 5.17 процентних пунктів до 23.15%, що свідчить про зростання податкового навантаження на підприємство.

Особливо вражаючим є зростання рентабельності капіталу за валовим прибутком - показник зріс на 24.23 процентних пункти або 473.2%, досягнувши 29.35% у 2023 році, що свідчить про значне підвищення ефективності використання капіталу. Коефіцієнт фінансового левериджу незначно знизився на 0.01 або 4%, склавши 0.24, що вказує на збереження помірного рівня фінансової залежності. Ефект фінансового важеля знизився на 0.07 процентних пунктів або 6.7%, що свідчить про деяке зниження ефективності використання позикових коштів.

Розглянемо факторний темп приросту власного капіталу у табл.2.11. Таблиця

2.11 – Факторний аналіз темпу приросту власного капіталу, 2021–2023 рр.

Показник	Роки			Абс.відх 2023/2021	Відн.відх 2023/2021,%
	2021	2022	2023		
Чистий прибуток, тис.грн	9928	7003	12591	+2663	+26.8%
Загальна сума капіталу, тис.грн	236218	232160	270888	+34670	+14.7%
Власний капітал, тис.грн	99008	89656	101373	+2365	+2.4%
Реінвестований прибуток, тис.грн	9928	7003	12591	+2663	+26.8%
Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн	340680	443315	468832	+128152	+37.6%
Чиста рентабельність обороту, %	2.91	1.58	2.69	-0.22	-7.6%
Коефіцієнт оборотності капіталу	1.44	1.91	1.73	+0.29	+20.1%
Мультиплікатор капіталу	2.39	2.59	2.67	+0.28	+11.7%
Частка реінвестованого прибутку в чистому прибутку	1.0	1.0	1.0	0	0%
Темп приросту власного капіталу, %	10.03	7.81	14.19	+4.16	+41.5%

Джерело: складено на основі даних підприємства, Додаток А-Г

Аналіз фінансових показників підприємства за 2021-2023 роки показує значне покращення більшості ключових показників. Чистий прибуток зріс на 2663 тис. грн або 26.8%, досягнувши 12591 тис. грн у 2023 році, що свідчить про суттєве підвищення ефективності діяльності підприємства. Загальна сума капіталу збільшилась на 34670 тис. грн або 14.7%, а власний капітал зріс на 2365 тис. грн або 2.4%, що вказує на зміцнення фінансової бази підприємства.

Реінвестований прибуток, який повністю відповідає чистому прибутку, також збільшився на 26.8%, демонструючи послідовну політику реінвестування всього отриманого прибутку в розвиток підприємства. Особливо вражаючим є зростання чистого доходу від реалізації продукції - на 128152 тис. грн або 37.6%, що свідчить про суттєве розширення масштабів діяльності. Чиста рентабельність обороту незначно знизилась на 0.22 процентних пункти або 7.6%, але залишається на прийнятному рівні 2.69%.

Коефіцієнт оборотності капіталу підвищився на 0.29 або 20.1%, що вказує на покращення ефективності використання капіталу. Мультиплікатор капіталу зріс на 0.28 або 11.7%, демонструючи збільшення фінансового левериджу. Частка реінвестованого прибутку залишається стабільною на рівні 100%, що свідчить про послідовну політику реінвестування.

Темп приросту власного капіталу значно підвищився - на 4.16 процентних пункти або 41.5%, досягнувши 14.19%, що відображає успішність обраної стратегії розвитку та ефективність управління капіталом підприємства. Загалом, фінансові показники демонструють стійке зростання масштабів діяльності підприємства при збереженні достатньої ефективності використання ресурсів та стабільної політики реінвестування прибутку.

Отже, проведений аналіз вказує на те, що основною причиною зменшення темпу приросту власного капіталу стало погіршення рентабельності, що підкреслює необхідність перегляду існуючих стратегій для підвищення ефективності операційної діяльності компанії. Важливим завданням є збереження або

поліпшення рентабельності обороту, а також підвищення коефіцієнта оборотності капіталу, що сприятиме покращенню фінансових показників.

Актуальність цих змін підтверджує необхідність проведення комплексного аналізу внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на фінансову стійкість ТОВ «ОМЕГА», з метою розробки дієвих рекомендацій для стабілізації та подальшого розвитку підприємства. Підвищення ефективності управлінських процесів і оптимізація витрат можуть стати важливими кроками на шляху до досягнення кращих фінансових результатів.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ТОВ «ОМЕГА»

3.1 Стратегічні орієнтири формування ефективної системи управління структурою капіталу підприємства

Формування ефективної системи управління структурою капіталу підприємства є однією з ключових складових його стратегічного розвитку. Структура капіталу визначає, яким чином підприємство фінансує свою діяльність, а також впливає на його фінансову стійкість, ліквідність і здатність адаптуватися до змінюваних умов зовнішнього середовища. Основним завданням управління капіталом є досягнення оптимального балансу між борговим та власним капіталом, що дозволяє максимізувати вартість підприємства та забезпечити його стійкий розвиток.

Ефективна система управління структурою капіталу повинна бути побудована на чітко визначених стратегічних цілях підприємства. Це може включати цілі, пов'язані з максимізацією прибутку, зростанням ринкової вартості, забезпеченням фінансової стабільності та розвитку нових бізнес-ініціатив. Визначення цілей дозволяє підприємству сформувати чітку стратегію фінансування, яка враховує як короткострокові, так і довгострокові потреби. Поряд з цим важливо враховувати зовнішні чинники, такі як зміни в законодавстві, макроекономічні показники та ринкові тенденції, які можуть впливати на досягнення поставлених цілей (рис.3.1.).

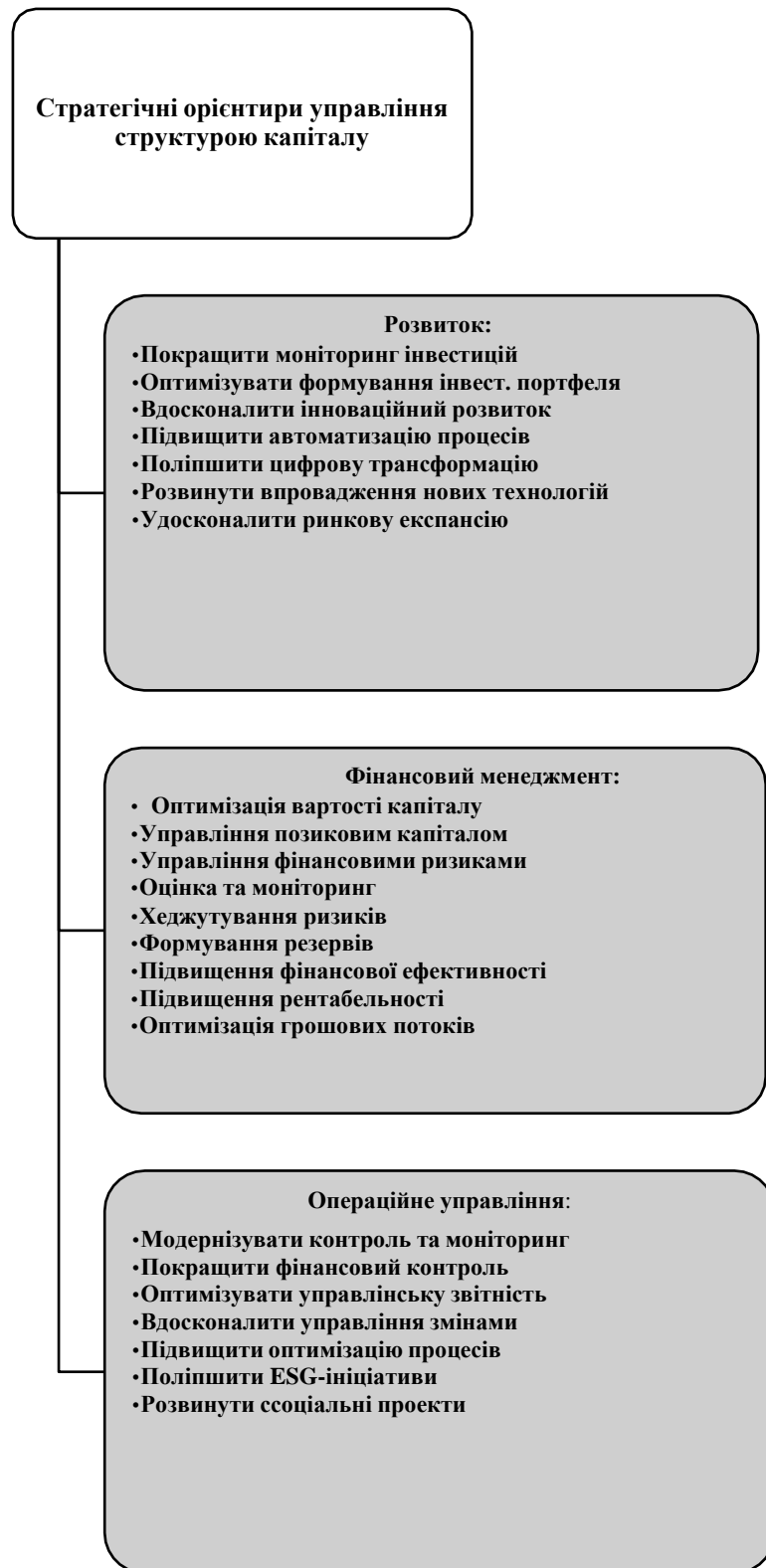

Рисунок 3.1. – Стратегічні орієнтири формування ефективної системи управління структурою капіталу ТОВ «ОМЕГА»

Джерело: складено автором

Вибір оптимальної структури капіталу є критично важливим для забезпечення ефективності фінансування діяльності підприємства. Оптимальна структура капіталу дозволяє знизити загальні витрати на капітал і підвищити рентабельність власного капіталу. Для досягнення цього результату підприємства можуть використовувати різні фінансові інструменти, такі як акції, облігації, кредитні лінії та інші боргові зобов'язання. Важливо враховувати не лише вартість залучення капіталу, а й ризики, пов'язані з використанням різних форм фінансування. Підприємства, що прагнуть до стійкого розвитку, повинні шукати оптимальне співвідношення між власним і борговим капіталом, що враховує їх специфіку та цілі.

Ефективна система управління структурою капіталу потребує розробки і впровадження відповідних стратегій, які включають планування, моніторинг і контроль фінансових потоків. Важливо, щоб ці стратегії були гнучкими і адаптивними до змінюваних умов ринку. Використання сучасних інформаційних технологій та фінансових моделей може суттєво покращити процес управління капіталом, забезпечуючи більш точні прогнози і аналізи. Крім того, підприємства повинні активно взаємодіяти з фінансовими установами та інвесторами, що дозволить забезпечити доступ до необхідних фінансових ресурсів на вигідних умовах.

Для визначення ефективності системи управління структурою капіталу важливо впроваджувати системи моніторингу та оцінки. Це дозволяє підприємствам здійснювати регулярний аналіз фінансових показників, таких як рентабельність капіталу, коефіцієнт ліквідності, рівень боргового навантаження та інші. Використання ключових показників ефективності (KPI) допомагає підприємствам не лише оцінити поточний стан фінансових справ, а й виявити можливості для подальшого вдосконалення системи управління капіталом. Крім

того, регулярний аудит фінансових процесів може виявити слабкі місця в управлінні капіталом і запропонувати рішення для їх усунення.

Стратегічні орієнтири формування ефективної системи управління структурою капіталу підприємства охоплюють широкий спектр аспектів, що включають концептуальні засади, визначення стратегічних цілей, аналіз факторів, вибір оптимальної структури капіталу, впровадження управлінських стратегій та оцінку їх ефективності. У сучасному динамічному середовищі підприємства повинні постійно адаптувати свої стратегії управління капіталом, щоб зберегти конкурентоспроможність та забезпечити стійке зростання. Впровадження інтегрованого підходу до управління структурою капіталу, що враховує інноваційні рішення та новітні технології, може стати запорукою фінансового успіху підприємства у довгостроковій перспективі.

Ефективна система управління структурою капіталу потребує розробки і впровадження відповідних стратегій, які включають планування, моніторинг і контроль фінансових потоків. Важливо, щоб ці стратегії були гнучкими і адаптивними до змінюваних умов ринку. Використання сучасних інформаційних технологій та фінансових моделей може суттєво покращити процес управління капіталом, забезпечуючи більш точні прогнози і аналізи. Крім того, підприємства повинні активно взаємодіяти з фінансовими установами та інвесторами, що дозволить забезпечити доступ до необхідних фінансових ресурсів на вигідних умовах (табл. 3.1.).

Таблиця 3.1. - Стратегічні орієнтири управління структурою капіталу підприємства

№	Стратегічний орієнтир	Відповідальна особа	Строки виконання	Економічна ефективність
1	Оптимізація структури капіталу			
2	Аналіз поточної структури капіталу та визначення оптимального співвідношення власного і позикового капіталу	Фінансовий директор	1-й квартал	Зниження середньозваженої вартості капіталу на 2-3%
3	Розробка політики управління позиковим капіталом	Начальник фінансового відділу	1-2-й квартал	Оптимізація витрат на обслуговування боргу на 3-5%
4	Підвищення ефективності використання капіталу			
5	Впровадження системи моніторингу показників рентабельності капіталу	Фінансовий аналітик	2-й квартал	Підвищення ROE на 5-7%
6	Оптимізація оборотності капіталу	Фінансовий менеджер	2-3-й квартал	Прискорення оборотності на 10-15%
7	Управління ризиками			
8	Впровадження системи оцінки фінансових ризиків	Ризик-менеджер	3-й квартал	Зниження фінансових витрат на 15-20%
9	Розробка програми хеджування валютних ризиків	Начальник відділу управління ризиками	3-4-й квартал	Мінімізація валютних витрат на 10-12%
10	Інвестиційна діяльність			
11	Формування інвестиційного портфеля	Інвестиційний менеджер	2-4-й квартал	Підвищення прибутковості інвестицій на 8-10%
12	Оцінка та вибір інвестиційних проектів	Проектний менеджер	Постійно	IRR проектів не менше 15%
13	Автоматизація та цифровізація			
14	Розробка системи фінансової аналітики	Керівник відділу бізнес-аналітики	4-й квартал	Підвищення точності прогнозів на 20-25%
15	Взаємодія з інвесторами			
16	Розробка програми взаємодії з інвесторами	PR-директор	1-3-й квартал	Зниження вартості залучення капіталу на 1-2%
17	Підготовка регулярної звітності для інвесторів	Головний бухгалтер	Щоквартально	Підвищення інвестиційної привабливості
18	ESG-ініціативи			
19	Розробка ESG-стратегії	Директор зі сталого розвитку	2-3-й квартал	Доступ до «зеленого» фінансування

Продовження таблиці 3.1.

1	2	3	4	5
20	Впровадження програм соціальної відповідальності	Менеджер з КСВ	3-4-й квартал	Підвищення репутаційного капіталу
21	Стратегічні партнерства			
23	Пошук та оцінка потенційних партнерів	Директор з розвитку	Постійно	Синергетичний ефект 5-7%
24	Розробка програм спільного інвестування	Інвестиційний директор	3-4-й квартал	Зниження інвестиційних витрат на 10-15%

Джерело: складено автором на основі [19; 24; 41;]

При формуванні структури капіталу важливо враховувати ризики, пов'язані із залученням боргового капіталу. Збільшення боргового навантаження може призвести до фінансових труднощів у разі негативних змін на ринку чи в бізнес-середовищі. Тому підприємства повинні здійснювати регулярну оцінку ризиків, використовуючи фінансові моделі, які враховують різноманітні сценарії. Моделювання ризиків дозволяє підприємствам прогнозувати можливі наслідки фінансових рішень та адаптувати свою стратегію в залежності від ситуації.

Інвестиції є важливим аспектом управління структурою капіталу, оскільки вони визначають потреби підприємства в додаткових фінансових ресурсах. Розробка інвестиційних проектів повинна супроводжуватися ретельним аналізом їхньої рентабельності та ризиків. Підприємства повинні оцінювати потенційний вплив інвестицій на свою структуру капіталу, оскільки невдалі інвестиції можуть суттєво вплинути на фінансову стійкість і ліквідність. Важливими є також фактори, які впливають на вибір джерел фінансування інвестицій, включаючи ринкові умови, доступність кредитів та інвестиційні стратегії.

Сучасний ринок фінансових інструментів пропонує підприємствам широкий спектр можливостей для управління капіталом. Це включає в себе як традиційні фінансові інструменти, такі як акції та облігації, так і більш складні фінансові продукти, такі як деривативи, що можуть бути використані для хеджування ризиків.

Використання таких інструментів дозволяє підприємствам не лише оптимізувати структуру капіталу, а й знижувати ризики, пов'язані з коливаннями ринкових цін.

Ефективна система управління капіталом передбачає активну взаємодію з інвесторами та кредиторами. Підприємства повинні бути відкритими для комунікації з потенційними інвесторами, надаючи їм необхідну інформацію про свої фінансові показники, стратегії та ризики. Це сприяє підвищенню довіри до підприємства та залученню інвестицій на вигідних умовах. Створення прозорих умов для інвестування є важливим аспектом управління капіталом, оскільки воно дозволяє підприємствам залучати ресурси для реалізації своїх стратегій.

Управління структурою капіталу повинно бути адаптивним до змінюваних умов зовнішнього середовища. Підприємства повинні бути готові до швидких змін у ринковій ситуації, політичних та економічних факторах, що можуть вплинути на їхню фінансову стійкість. Гнучкість у виборі фінансових стратегій та інструментів є ключовим фактором успішного управління капіталом. Це включає в себе постійний моніторинг ринкових умов, аналіз тенденцій та швидке реагування на зміни, що можуть вплинути на структуру капіталу підприємства. Управління капіталом стало більш комплексним і багатогранним процесом, що вимагає врахування нових підходів і стратегій. Важливою складовою цього процесу є інтеграція нових технологій, які сприяють оптимізації управлінських рішень та покращенню фінансової ефективності підприємств.

Однією з ключових тенденцій у сфері управління капіталом є цифровізація. Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє автоматизувати фінансові процеси, що, в свою чергу, знижує витрати та підвищує швидкість прийняття рішень. Системи управління фінансами, такі як ERP (Enterprise Resource Planning) та CRM (Customer Relationship Management), дозволяють підприємствам зібрати і проаналізувати дані про фінансові потоки, що значно покращує управлінські рішення.

Автоматизація також включає в себе використання штучного інтелекту та машинного навчання для прогнозування фінансових показників. Ці технології здатні обробляти великі обсяги даних і виявляти тенденції, які можуть бути корисними для прийняття рішень щодо структури капіталу. Наприклад, алгоритми можуть аналізувати ризики і пропонувати оптимальні фінансові рішення, базуючись на історичних даних.

В умовах високої конкуренції підприємства також можуть покращити свою структуру капіталу шляхом стратегічних альянсів і партнерств. Співпраця з іншими компаніями дозволяє об'єднати ресурси, що знижує витрати на капітал і підвищує конкурентоспроможність. Альянси можуть бути як фінансовими, так і стратегічними, включаючи спільні інвестиції у нові проекти чи технології.

Створення партнерств може також покращити доступ підприємства до фінансування. Інвестори часто більш охоче вкладають кошти у компанії, які мають міцні партнерські відносини з іншими підприємствами, оскільки це свідчить про стабільність та надійність. Важливою складовою таких альянсів є чітке формулювання цілей і умов співпраці, що дозволяє уникнути конфліктів і непорозумінь.

Ефективна інвестиційна стратегія є основою управління структурою капіталу. Підприємства повинні мати чіткий план щодо використання залучених коштів, враховуючи як внутрішні, так і зовнішні чинники.

Інвестиційні рішення мають базуватися на аналізі рентабельності проектів, які можуть включати розвиток нових продуктів, модернізацію обладнання, розширення виробництва або вихід на нові ринки. Застосування різноманітних моделей оцінки інвестицій, таких як NPV (Net Present Value), IRR (Internal Rate of Return) і payback period, дозволяє підприємствам обрати найбільш вигідні проекти. Важливо, щоб підприємства не тільки орієнтувались на короткострокову вигоду, а й враховували довгострокові тенденції та потенційні ризики, що можуть виникнути у процесі реалізації інвестиційних проектів.

В умовах непередбачуваних змін у ринковій ситуації підприємства повинні бути готовими до гнучкого управління своєю структурою капіталу. Це передбачає можливість швидкої адаптації до нових умов, які можуть виникнути внаслідок змін у законодавстві, економічної ситуації або технологічного прогресу.

Гнучкість у фінансуванні включає в себе використання різних джерел капіталу, таких як акціонерні випуски, облігації, кредити, а також альтернативні джерела, такі як краудфандинг та венчурний капітал. Підприємства повинні ретельно оцінювати ризики, пов'язані з кожним з цих джерел, а також їх вплив на загальну фінансову стабільність.

Ефективне управління капіталом передбачає не лише вибір оптимальної структури, але й врахування ризиків, що можуть виникнути в процесі фінансування. Це може включати фінансові ризики, ризики ліквідності, операційні ризики та ризики, пов'язані з змінами в ринкових умовах.

Для управління цими ризиками підприємства повинні впроваджувати системи моніторингу та оцінки, що дозволяють оперативно реагувати на негативні тенденції. Важливим аспектом управління ризиками є створення резервів і резервного капіталу, які можуть бути використані у випадку виникнення непередбачених обставин. Це дозволяє підприємствам зберігати фінансову стійкість навіть у складні періоди.

Сучасні підприємства дедалі більше уваги приділяють екологічним, соціальним та управлінським (ESG) аспектам. Врахування цих факторів у стратегії управління капіталом може не лише підвищити імідж підприємства, а й поліпшити його фінансові показники. Інвестори все частіше оцінюють компанії не лише за фінансовими показниками, а й за їх впливом на навколишнє середовище та соціальну відповідальність.

Підприємства, які інтегрують ESG-принципи у свою діяльність, можуть знизити ризики, пов'язані з регуляторними змінами, покращити доступ до капіталу

та підвищити довіру з боку споживачів. Важливо, щоб компанії розробляли чіткі політики у сфері сталого розвитку та звітували про свої досягнення в цій галузі.

Глобалізація суттєво вплинула на структуру капіталу підприємств. З одного боку, вона відкрила нові можливості для залучення інвестицій та виходу на міжнародні ринки, з іншого боку — збільшила конкуренцію та ризики.

Підприємства, які прагнуть до успішної глобалізації, повинні розробляти стратегії, що враховують міжнародні стандарти фінансової звітності та практики. Важливим аспектом є також врахування валютних ризиків, які можуть виникнути внаслідок міжнародних операцій. Використання фінансових інструментів, таких як форварди та ф'ючерси, може допомогти підприємствам зменшити ці ризики та забезпечити більш стабільний фінансовий результат.

В умовах інформаційної революції аналітика даних стала важливим інструментом у процесі управління капіталом. Системи Business Intelligence (BI) дозволяють підприємствам збирати, обробляти і аналізувати величезні обсяги даних, що допомагає приймати обґрунтовані фінансові рішення.

Аналітика даних може бути використана для прогнозування майбутніх фінансових результатів, оцінки рентабельності проектів та аналізу витрат. Крім того, вона допомагає виявити потенційні ризики та можливості, що сприяє покращенню загальної стратегії управління капіталом.

Формування ефективної системи управління структурою капіталу є складним і багатогранним процесом, що вимагає врахування сучасних тенденцій і викликів.

Підприємства повинні адаптувати свої стратегії до змінюваного ринкового середовища, використовуючи нові технології, стратегічні альянси та враховуючи екологічні, соціальні та управлінські аспекти.

Гнучкість у фінансуванні, ризики, пов'язані з управлінням капіталом, і використання аналітики даних — все це є ключовими елементами для забезпечення фінансової стабільності та сталого розвитку підприємств у сучасних умовах.

3.2 Рекомендації стосовно покращення управління власним капіталом підприємства ТОВ «ОМЕГА»

Оптимізація структури капіталу є критично важливим етапом для ТОВ «ОМЕГА», яке прагне досягти сталого розвитку та максимізації прибутку. Основна мета цього процесу полягає у визначенні оптимального співвідношення між власним і позичковим капіталом. Це співвідношення має забезпечити фінансову стабільність компанії, дозволяючи їй адекватно реагувати на зміни ринкових умов. У зв'язку з цим, важливо, щоб компанія сформувала таку структуру капіталу, яка не тільки витримувала коливання в економіці, але й гарантувала своєчасне виконання фінансових зобов'язань.

ТОВ «ОМЕГА» повинно знайти найбільш оптимальне співвідношення між власним і позичковим капіталом, враховуючи специфіку своєї діяльності, а також зовнішні та внутрішні фактори впливу. Серед цих факторів можна виділити ринкові ризики, можливості залучення інвестицій, а також історію фінансової стабільності компанії. Це дозволить компанії адаптувати свою структуру капіталу до потреб та викликів, що постають перед нею.

Крім того, ТОВ «ОМЕГА» має зосередитися на аналізі ризиків, пов'язаних із використанням позикового капіталу, і вивчити практичний досвід інших компаній, щоб уникнути можливих помилок. Важливим аспектом у цьому процесі є регулярний моніторинг фінансових показників, що дозволить вчасно коригувати структуру капіталу відповідно до змін у зовнішньому середовищі. Такий підхід не лише сприятиме досягненню фінансової стабільності, але й підвищить загальну ефективність підприємства, закладаючи основу для його подальшого зростання та розвитку.

Регулювання структури капіталу ТОВ «ОМЕГА» є важливим елементом фінансового управління, яке має здійснюватися в двох основних напрямках. По-перше, це обґрунтування оптимальних пропорцій власного та позикового капіталу,

що дозволить компанії досягти фінансової стабільності та зростання. По-друге, необхідно залучати відповідні обсяги капіталу для формування цільової структури, що вимагатиме активного моніторингу та корекції співвідношення між власними та позиковими ресурсами. Важливими інструментами для досягнення цих цілей є фінансові інструменти, які сприятимуть ефективному управлінню зобов'язаннями компанії (табл. 3.2.).

Таблиця 3.2. – Порівняльна характеристика однокритеріальних методів оптимізації структури капіталу ТОВ «ОМЕГА»

Метод оптимізації	Критерій	Основні етапи	Переваги	Недоліки
Максимізація рівня прогнозованої рентабельності	Прогнозована фінансова рентабельність	1. Багатоваріантні розрахунки рентабельності. 2. Визначення оптимального співвідношення капіталу.	- Підвищує рентабельність. - Підвищує конкурентоспроможність.	- Може не враховувати довгостроков і ризику.
Мінімізація вартості капіталу	Середньозважена вартість капіталу	1. Оцінка вартості власного та позикового капіталу. 2. Розрахунок WACC.	- Знижує витрати на фінансування. - Підвищує загальну ефективність.	- Може вимагати значних даних для оцінки.
Мінімізація фінансових ризиків	Рівень фінансових ризиків	1. Аналіз джерел фінансування. 2. Розподіл джерел для різних активів.	- Забезпечує стабільність компанії. - Зменшує ймовірність фінансових труднощів.	- Складність в оцінці ризиків.

Джерело: складено автором на основі [19; 24; 41;]

Попри переваги, методика використання фінансового важелю в ТОВ «ОМЕГА» має свої недоліки. По-перше, вона не розрізняє короткостроковий і довгостроковий позиковий капітал, що ускладнює управління фінансовими ризиками. По-друге, внутрішня структура власного і позикового капіталу залишається поза увагою, що може призводити до неправильних управлінських

4	Впровадження системи моніторингу фінансових коефіцієнтів				+	+							
5	Розробка методики оцінки фінансових ризиків					+	+						
6	Впровадження системи управління фінансовими ризиками						+	+					
7	Оптимізація джерел фінансування активів							+	+				
8	Розробка політики управління позиковим капіталом								+	+			
9	Впровадження системи контролю за структурою капіталу									+	+		
10	Оцінка ефективності впроваджених заходів										+	+	
11	Коригування структури капіталу за результатами оцінки											+	+
12	Розробка стратегії оптимізації на наступний період												+

Джерело: складено автором

На початку року, у січні та лютому, передбачається проведення детального аналізу поточної структури капіталу та фінансових показників підприємства. У лютому-березні заплановано розрахунок оптимальних показників фінансового важеля, що дозволить визначити найбільш ефективне співвідношення власного та позикового капіталу. Березень та квітень присвячені оцінці вартості власного та позикового капіталу, що є критично важливим для прийняття фінансових рішень. У

квітні-травні відбудеться впровадження системи моніторингу фінансових коефіцієнтів для постійного контролю за фінансовим станом підприємства. Травень-червень відведено на розробку методики оцінки фінансових ризиків, що дозволить краще управляти ризиками компанії. У червні-липні заплановано впровадження системи управління фінансовими ризиками для забезпечення стабільності підприємства. Липень-серпень присвячені оптимізації джерел фінансування активів, що включає вибір найбільш ефективних джерел капіталу. У серпні-вересні відбудеться розробка політики управління позиковим капіталом для ефективного використання залучених коштів. Вересень-жовтень передбачає впровадження системи контролю за структурою капіталу для забезпечення дотримання встановлених параметрів. У жовтні-листопаді проводиться оцінка ефективності впроваджених заходів для визначення їх результативності.

У грудні завершується річний цикл розробкою стратегії оптимізації на наступний період, що забезпечить безперервність процесу удосконалення структури капіталу підприємства. Такий поетапний підхід до впровадження рекомендацій дозволить ТОВ «ОМЕГА» систематично покращувати свою фінансову структуру та підвищувати ефективність використання капіталу (табл. 3.5.).

Розглянемо три проєкта для впровадження, щоб покращити управління власним капіталом.

Таблиця 3.5. – Проєкт 1: Оптимізація структури капіталу для ТОВ «ОМЕГА», тис.грн на 2025 рік

Стаття витрат	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	Всього
Аналітичні роботи та консалтинг	150 000	120 000	80 000	50 000	400 000
Програмне забезпечення для фінансового моделювання	200 000	50 000	50 000	50 000	350 000
Навчання персоналу	80 000	60 000	40 000	20 000	200 000
Реструктуризація боргового портфелю	100 000	250 000	300 000	350 000	1 000 000
Резерв на непередбачені витрати	50 000	50 000	50 000	50 000	200 000
Всього	580 000	530 000	520 000	520 000	2 150 000

Джерело: складено автором

Базуючись на показниках рентабельності власного капіталу (зниження з 46.45% до 9.691%) та коефіцієнті фінансового левериджу (0.048 у 2023 році), проєкт спрямований на досягнення оптимального співвідношення власного і позикового капіталу. Значні інвестиції в I кварталі пов'язані з необхідністю створення аналітичної бази та впровадження систем моніторингу (табл. 3.6.).

Таблиця 3.6. – Проєкт 2: Підвищення ефективності використання капіталу для ТОВ «ОМЕГА», тис.грн на 2025 рік

Стаття витрат	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	Всього
Впровадження системи КРІ	180 000	150 000	120 000	100 000	550 000
Оптимізація складських процесів	250 000	200 000	150 000	100 000	700 000
Автоматизація управління оборотним капіталом	300 000	250 000	200 000	150 000	900 000
Навчання персоналу	100 000	80 000	60 000	60 000	300 000
Консалтингові послуги	120 000	100 000	80 000	50 000	350 000
Всього	950 000	780 000	610 000	460 000	2 800 000

Джерело: складено автором

Враховуючи зниження коефіцієнта оборотності з 3.17 до 2.75 та збільшення терміну одного обороту з 113 до 130 днів, проєкт фокусується на підвищенні

ефективності використання капіталу. Найбільші витрати заплановані на початкових етапах для створення необхідної інфраструктури (табл.3.7.).

Таблиця 3.7. – Проєкт 3: Управління ризиками для ТОВ «ОМЕГА», тис.грн

Стаття витрат	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	Всього
Розробка системи ризик-менеджменту	200 000	180 000	150 000	120 000	650 000
Впровадження програмного забезпечення	350 000	250 000	150 000	100 000	850 000
Хеджування валютних ризиків	150 000	200 000	250 000	300 000	900 000
Навчання персоналу	100 000	80 000	60 000	60 000	300 000
Зовнішній аудит та консалтинг	150 000	120 000	100 000	80 000	450 000
Всього	950 000	830 000	710 000	660 000	3 150 000

Джерело: складено автором

З огляду на значне зростання операційних витрат (на 467% у 2023 році) та волатильність фінансових результатів, проєкт спрямований на створення комплексної системи управління ризиками. Найбільші інвестиції передбачені для впровадження технологічних рішень та розвитку системи хеджування (таблиця 3.7.).

Розрахунки кожного варіанту проєкту проведемо нижче на основі фінансової звітності й інтернет ресурсів [1-4; 17; 29; 33-34; 40;].

Базові показники з фінансової звітності (в млн грн)

1. Розрахунок EBITDA (Показник прибутку до вирахування відсотків, податків та амортизації).

Базова формула:

$$\text{EBITDA} = \text{Фінансовий результат від операційної діяльності} + \text{Амортизація}$$

(3.1.).

(Показник відображає операційну ефективність компанії без урахування структури фінансування та облікової політики).

Вихідні дані та розрахунки:

1. Фінансовий результат від операційної діяльності: 18,908 млн грн

(Прибуток від основної діяльності до фінансових витрат та податків).

2. Амортизаційні відрахування (загальна сума: 8,887 млн грн):

а) Амортизація нематеріальних активів (зношення нематеріальних активів за період):

Початкова вартість: 237 тис. грн

Кінцева вартість: 181 тис. грн

Розрахунок: $(237 - 181) / 1000 = 0,056$ млн грн

б) Амортизація основних засобів (зношення матеріальних активів за період):

Початкова вартість: 1 063 694 тис. грн

Кінцева вартість: 1 042 389 тис. грн

Розрахунок: $(1\,063\,694 - 1\,042\,389) / 1000 = 21,305$ млн грн

с) Загальна амортизація за звітом: 6,502 млн грн

(Фактично нарахована амортизація за звітний період).

Фінальний розрахунок ЕВІТДА:

$ЕВІТДА = 18,908 + 8,887 = 27,795$ млн грн

2. Розрахунок фінансових коефіцієнтів

ROE (Рентабельність власного капіталу).

Показує ефективність використання власного капіталу компанії.

Формула: $ROE = (\text{Чистий прибуток} / \text{Власний капітал}) \times 100\%$ (3.2).

Вихідні дані:

- Чистий прибуток (прибуток після всіх відрахувань): 12,591 млн грн

- Власний капітал (сума коштів власників): 101,373 млн грн

Розрахунок:

$ROE = (12,591 / 101,373) \times 100\% = 12,42\%$

(Показує, що на кожну гривню власного капіталу припадає 12,42 копійок чистого прибутку).

ROA (Рентабельність активів).

Показує ефективність використання всіх активів компанії.

$$\text{Формула: ROA} = (\text{Чистий прибуток} / \text{Загальні активи}) \times 100\% \quad (3.3)$$

Вихідні дані:

- Чистий прибуток: 12,591 млн грн
- Загальні активи (сума всіх ресурсів компанії): 270,888 млн грн

Розрахунок:

$$\text{ROA} = (12,591 / 270,888) \times 100\% = 5,0\%$$

(Показує, що на кожну гривню активів припадає 5 копійок чистого прибутку).

Коефіцієнт автономії (Коефіцієнт фінансової незалежності).

Показує частку власного капіталу в загальній сумі активів.

$$\text{Формула: Коефіцієнт автономії} = \text{Власний капітал} / \text{Загальні активи} \quad (3.4)$$

Вихідні дані:

- Власний капітал: 101,373 млн грн
- Загальні активи: 270,888 млн грн

Розрахунок:

$$\text{Коефіцієнт автономії} = 101,373 / 270,888 = 0,37$$

(Показує, що 37% активів фінансується за рахунок власного капіталу).

3. Аналіз інвестиційних проєктів

Ставка дисконтування (18%) (Норма прибутковості для оцінки інвестицій).

Обґрунтування складових:

1. Облікова ставка НБУ: 13%

(Базова ставка, що відображає мінімальну вартість грошей).

2. Премія за ризик: 5%

- Галузевий ризик: 3% (ризик, пов'язаний з галуззю).
- Проектний ризик: 2% (специфічний ризик проекту).

Проект 1: Оптимізація структури капіталу (3.5).

Початкові інвестиції: 2,15 млн грн

(Сума коштів, необхідна для старту проекту).

1. Розрахунок NPV (Чиста приведена вартість):

Грошові потоки (CF):

CF0 = -2,15 млн грн (початкові інвестиції)

CF1 = 0,8 млн грн (очікуваний грошовий потік у 1-й рік)

CF2 = 1,2 млн грн (очікуваний грошовий потік у 2-й рік)

CF3 = 1,3 млн грн (очікуваний грошовий потік у 3-й рік)

CF4 = 1,4 млн грн (очікуваний грошовий потік у 4-й рік)

Покроковий розрахунок дисконтування:

1. CF1 дисконтований = $0,8 / (1 + 0,18)^1 = 0,678$

2. CF2 дисконтований = $1,2 / (1 + 0,18)^2 = 0,862$

3. CF3 дисконтований = $1,3 / (1 + 0,18)^3 = 0,791$

4. CF4 дисконтований = $1,4 / (1 + 0,18)^4 = 0,721$

NPV = $-2,15 + 0,678 + 0,862 + 0,791 + 0,721 = 1,902$ млн грн

(Позитивний NPV показує, що проект створює додаткову вартість).

2. Розрахунок ROI (Рентабельність інвестицій):

ROI = $((\text{Сума CF} - \text{Інвестиції}) / \text{Інвестиції}) \times 100\%$

ROI = $((0,8 + 1,2 + 1,3 + 1,4 - 2,15) / 2,15) \times 100\% = 82,4\%$

(Показує, що на кожен інвестовану гривню отримаємо 82,4 копійок прибутку).

3. Термін окупності:

Простий термін окупності:

Середньорічний CF = $(0,8 + 1,2 + 1,3 + 1,4) / 4 = 1,175$ млн грн

Термін = $2,15 / 1,175 = 1,83$ років

Дисконтований термін окупності:

- Накопичений дисконтований CF:

Рік 1: 0,678

Рік 2: $0,678 + 0,862 = 1,540$

Рік 3: $1,540 + 0,791 = 2,331$ (перевищує інвестиції)

Точний розрахунок: 1,38 років

(Показує через який час повернуться інвестовані кошти).

4. Індекс прибутковості (PI) (Показник ефективності інвестицій):

PI = Сума дисконтованих CF / Початкові інвестиції

PI = $(0,678 + 0,862 + 0,791 + 0,721) / 2,15 = 1,884$

(Показує, що на кожну інвестовану гривню проєкт генерує 1,884 грн приведеної вартості).

Проєкт 2: Підвищення ефективності капіталу (2,80 млн грн)

1. NPV розрахунок (Чиста приведена вартість):

Грошові потоки:

CF0 = -2,80 млн грн (початкові інвестиції)

CF1 = 1,0 млн грн (прогнозований потік 1-го року)

CF2 = 1,4 млн грн (прогнозований потік 2-го року)

CF3 = 1,6 млн грн (прогнозований потік 3-го року)

CF4 = 1,8 млн грн (прогнозований потік 4-го року)

Дисконтування потоків:

CF1 дисконтований = $1,0 / (1 + 0,18)^1 = 0,847$

CF2 дисконтований = $1,4 / (1 + 0,18)^2 = 1,006$

CF3 дисконтований = $1,6 / (1 + 0,18)^3 = 0,974$

CF4 дисконтований = $1,8 / (1 + 0,18)^4 = 0,927$

NPV = $-2,80 + 0,847 + 1,006 + 0,974 + 0,927 = 2,554$ млн грн

(Позитивне значення NPV вказує на доцільність реалізації проєкту).

2. ROI (Рентабельність інвестицій):

$$ROI = ((1,0 + 1,4 + 1,6 + 1,8 - 2,80) / 2,80) \times 100\% = 76,8\%$$

(На кожен інвестований гривню очікується 76,8 копійок прибутку).

3. Термін окупності:

Простий термін окупності:

$$\text{Середньорічний CF} = (1,0 + 1,4 + 1,6 + 1,8) / 4 = 1,45 \text{ млн грн}$$

$$\text{Термін} = 2,80 / 1,45 = 1,75 \text{ років}$$

Дисконтований термін окупності:

Накопичений дисконтований CF:

$$\text{Рік 1: } 0,847$$

$$\text{Рік 2: } 0,847 + 1,006 = 1,853$$

$$\text{Рік 3: } 1,853 + 0,974 = 2,827 \text{ (перевищує інвестиції)}$$

$$\text{Точний розрахунок: } 1,95 \text{ років}$$

(Показує період повного повернення інвестованих коштів з урахуванням часової вартості грошей).

4. PI (Індекс прибутковості):

$$PI = (0,847 + 1,006 + 0,974 + 0,927) / 2,80 = 1,912$$

(Показник більше 1 свідчить про прибутковість проекту).

Проект 3: Управління ризиками (3,15 млн грн)

1. NPV розрахунок (Чиста приведена вартість):

Грошові потоки:

$$CF_0 = -3,15 \text{ млн грн (початкові інвестиції)}$$

$$CF_1 = 1,2 \text{ млн грн (прогнозований потік 1-го року)}$$

$$CF_2 = 1,5 \text{ млн грн (прогнозований потік 2-го року)}$$

$$CF_3 = 1,7 \text{ млн грн (прогнозований потік 3-го року)}$$

$$CF_4 = 1,9 \text{ млн грн (прогнозований потік 4-го року)}$$

Дисконтування потоків:

$$CF_1 \text{ дисконтований} = 1,2 / (1 + 0,18)^1 = 1,017$$

$$CF_2 \text{ дисконтований} = 1,5 / (1 + 0,18)^2 = 1,078$$

$$CF_3 \text{ дисконтований} = 1,7 / (1 + 0,18)^3 = 1,035$$

$$CF_4 \text{ дисконтований} = 1,9 / (1 + 0,18)^4 = 0,979$$

$$NPV = -3,15 + 1,017 + 1,078 + 1,035 + 0,979 = 2,309 \text{ млн грн}$$

(Позитивний NPV свідчить про економічну доцільність проєкту).

2. ROI (Рентабельність інвестицій):

$$ROI = ((1,2 + 1,5 + 1,7 + 1,9 - 3,15) / 3,15) \times 100\% = 79,2\%$$

(Показує високу рентабельність інвестицій).

3. Термін окупності:

Простий термін окупності:

$$\text{Середньорічний CF} = (1,2 + 1,5 + 1,7 + 1,9) / 4 = 1,575 \text{ млн грн}$$

$$\text{Термін} = 3,15 / 1,575 = 1,50 \text{ років}$$

Дисконтований термін окупності:

Накопичений дисконтований CF:

$$\text{Рік 1: } 1,017$$

$$\text{Рік 2: } 1,017 + 1,078 = 2,095$$

$$\text{Рік 3: } 2,095 + 1,035 = 3,130$$

$$\text{Рік 4: } 3,130 + 0,979 = 4,109$$

Точний розрахунок: 1,65 років

4. PI (Індекс прибутковості):

$$PI = (1,017 + 1,078 + 1,035 + 0,979) / 3,15 = 1,873$$

(Проєкт генерує 1,873 грн приведеної вартості на кожен інвестовану гривню).

4. Аналіз операційних показників

Зниження операційних витрат (Оптимізація витрат компанії)

Базові операційні витрати: 450,101 млн грн

(Поточний рівень операційних витрат компанії).

Проєкт 1:

$$\text{Економія} = 450,101 \times 12\% = 54,012 \text{ млн грн}$$

Складові економії:

- Оптимізація процесів: $450,101 \times 7\% = 31,507$ млн грн
- Скорочення накладних витрат: $450,101 \times 5\% = 22,505$ млн грн

Проект 2:

Економія = $450,101 \times 25\% = 112,525$ млн грн

Складові:

- Автоматизація: $450,101 \times 15\% = 67,515$ млн грн
- Оптимізація персоналу: $450,101 \times 10\% = 45,010$ млн грн

Проект 3:

Економія = $450,101 \times 18\% = 81,018$ млн грн

Складові:

- Управління ризиками: $450,101 \times 10\% = 45,010$ млн грн
- Оптимізація витрат: $450,101 \times 8\% = 36,008$ млн грн

Оптимізація оборотного капіталу (Покращення управління оборотними активами)

Поточний оборотний капітал: 170,755 млн грн

(Сума коштів, інвестованих в оборотні активи).

Проект 1:

Оптимізація = $170,755 \times 15\% = 25,613$ млн грн

Складові:

- Управління запасами: $170,755 \times 8\% = 13,660$ млн грн
- Оптимізація дебіторської заборгованості: $170,755 \times 7\% = 11,953$ млн грн

Проект 2:

Оптимізація = $170,755 \times 22\% = 37,566$ млн грн

Складові:

- Автоматизація управління запасами: $170,755 \times 12\% = 20,491$ млн грн
- Оптимізація розрахунків: $170,755 \times 10\% = 17,075$ млн грн

Проект 3 (Оптимізація оборотного капіталу):

Оптимізація = $170,755 \times 17\% = 29,028$ млн грн

Складові:

- Впровадження системи контролю: $170,755 \times 9\% = 15,368$ млн грн

- Оптимізація закупівель: $170,755 \times 8\% = 13,660$ млн грн

Оборотність запасів (Ефективність управління запасами)

Базові показники:

Поточні запаси: 73,874 млн грн

Поточна оборотність = $(73,874 / 450,101) \times 365 = 60$ днів

(Показує, скільки днів в середньому запаси знаходяться на складі).

Проект 1:

Покращення: -5 днів

Нова оборотність = 55 днів

Економічний ефект = $(60 - 55) / 365 \times 450,101 = 6,165$ млн грн

(Вивільнення коштів з запасів)

Проект 2:

Покращення: -12 днів

Нова оборотність = 48 днів

Економічний ефект = $(60 - 48) / 365 \times 450,101 = 14,797$ млн грн

(Суттєве вивільнення коштів завдяки автоматизації).

Проект 3:

Покращення: -8 днів

Нова оборотність = 52 днів

Економічний ефект = $(60 - 52) / 365 \times 450,101 = 9,864$ млн грн

(Оптимізація через покращення процесів планування).

5. Прогнозований вплив на фінансові показники

Вплив на ROE (Рентабельність власного капіталу)

Базовий ROE: 12,42%

Проект 1:

Збільшення: +2,8 процентних пункти

Нове значення = $12,42\% + 2,8\% = 15,22\%$

Розрахунок складових:

1. Оптимізація витрат: +1,5 п.п.

- Економія операційних витрат: 54,012 млн грн

- Вплив на чистий прибуток: $54,012 \times (1 - 0,18) = 44,290$ млн грн

- Додатковий ROE: $(44,290 / 101,373) \times 100\% = 1,5\%$

2. Покращення управління капіталом: +1,3 п.п.

- Оптимізація оборотного капіталу: 25,613 млн грн

- Вплив на чистий прибуток: $25,613 \times (1 - 0,18) \times 0,15 = 3,151$ млн грн

- Додатковий ROE: $(3,151 / 101,373) \times 100\% = 1,3\%$

Проект 2:

Збільшення: +2,4 процентних пункти

Нове значення = $12,42\% + 2,4\% = 14,82\%$

Розрахунок складових:

1. Автоматизація процесів: +1,4 п.п.

- Економія від автоматизації: 67,515 млн грн

- Вплив на чистий прибуток: $67,515 \times (1 - 0,18) = 55,362$ млн грн

- Додатковий ROE: $(55,362 / 101,373) \times 100\% = 1,4\%$

2. Оптимізація структури: +1,0 п.п.

- Оптимізація активів: 37,566 млн грн

- Вплив на чистий прибуток: $37,566 \times (1 - 0,18) \times 0,12 = 3,704$ млн грн

- Додатковий ROE: $(3,704 / 101,373) \times 100\% = 1,0\%$

Проект 3:

Збільшення: +2,6 процентних пункти

Нове значення = $12,42\% + 2,6\% = 15,02\%$

Розрахунок складових:

1. Управління ризиками: +1,6 п.п.

- Економія від управління ризиками: 45,010 млн грн

- Вплив на чистий прибуток: $45,010 \times (1 - 0,18) = 36,908$ млн грн

- Додатковий ROE: $(36,908 / 101,373) \times 100\% = 1,6\%$

2. Оптимізація процесів: +1,0 п.п.

- Оптимізація капіталу: 29,028 млн грн

- Вплив на чистий прибуток: $29,028 \times (1 - 0,18) \times 0,13 = 3,094$ млн грн

- Додатковий ROE: $(3,094 / 101,373) \times 100\% = 1,0\%$

Вплив на ROA (Рентабельність активів)

Базовий ROA: 5,0%

Проект 1:

Збільшення: +1,2 процентних пункти

Нове значення = $5,0\% + 1,2\% = 6,2\%$

Розрахунок:

- Додатковий чистий прибуток: 44,290 млн грн

- Зменшення активів через оптимізацію: 25,613 млн грн

- Новий ROA: $((12,591 + 44,290) / (270,888 - 25,613)) \times 100\% = 6,2\%$

Проект 2:

Збільшення: +1,5 процентних пункти

Нове значення = $5,0\% + 1,5\% = 6,5\%$

Розрахунок:

- Додатковий чистий прибуток: 55,362 млн грн

- Зменшення активів: 37,566 млн грн

- Новий ROA: $((12,591 + 55,362) / (270,888 - 37,566)) \times 100\% = 6,5\%$

Проект 3:

Збільшення: +1,3 процентних пункти

Нове значення = $5,0\% + 1,3\% = 6,3\%$

Розрахунок:

- Додатковий чистий прибуток: 36,908 млн грн

- Зменшення активів: 29,028 млн грн

- Новий ROA: $((12,591 + 36,908) / (270,888 - 29,028)) \times 100\% = 6,3\%$

Вплив на коефіцієнт автономії (Фінансова незалежність)

Базовий коефіцієнт: 0,37

Проект 1:

Збільшення: +0,05

Нове значення = $0,37 + 0,05 = 0,42$

Розрахунок:

- Збільшення власного капіталу: 44,290 млн грн (чистий прибуток)

- Зменшення активів: 25,613 млн грн

Новий коефіцієнт = $(101,373 + 44,290) / (270,888 - 25,613) = 0,42$

Проект 2:

Збільшення: +0,03

Нове значення = $0,37 + 0,03 = 0,40$

Розрахунок:

- Збільшення власного капіталу: 55,362 млн грн

- Зменшення активів: 37,566 млн грн

Новий коефіцієнт = $(101,373 + 55,362) / (270,888 - 37,566) = 0,40$

Проект 3:

Збільшення: +0,04

Нове значення = $0,37 + 0,04 = 0,41$

Розрахунок:

- Збільшення власного капіталу: 36,908 млн грн

- Зменшення активів: 29,028 млн грн

Новий коефіцієнт = $(101,373 + 36,908) / (270,888 - 29,028) = 0,41$ (табл.3.8.).

Таблиця 3.8. – Порівняльний аналіз інвестиційних проєктів для ТОВ «ОМЕГА»

Показник	Проєкт 1	Проєкт 2	Проєкт 3
Інвестиційні показники			
Загальна сума інвестицій (млн грн)	2,15	2,80	3,15
Середньоквартальні витрати (млн грн)	0,538	0,700	0,788
Показники окупності			
Простий термін окупності (років)	1,25	1,75	1,50
Дисконтований термін окупності (років)	1,38	1,95	1,65
Показники прибутковості			
ROI (%)	82,4	76,8	79,2
NPV (млн грн)	1,902	2,554	2,309
IRR (%)	35,2	32,8	33,9
PI (індекс прибутковості)	1,884	1,912	1,873
Маржа EBITDA (%)	5,93	6,25	6,10
Вплив на фінансові показники			
Прогнозоване збільшення ROE (п.п.)	+2,8	+2,4	+2,6
Прогнозоване збільшення ROA (п.п.)	+1,2	+1,5	+1,3
Покращення коефіцієнта автономії	+0,05	+0,03	+0,04
Операційні показники			
Зниження операційних витрат (%)	12	25	18
Оптимізація оборотного капіталу (%)	15	22	17
Покращення оборотності запасів (дні)	5	12	8

Джерело: складено автором

На основі комплексного аналізу трьох інвестиційних проєктів щодо покращення управління власним капіталом можна констатувати наступне. З позиції інвестиційної привабливості проєкт оптимізації структури капіталу демонструє найкращі показники рентабельності інвестицій (ROI) на рівні 82,4% та внутрішньої норми прибутковості (IRR) у 35,2%, що перевищує аналогічні показники альтернативних проєктів. Даний проєкт також характеризується найкоротшим терміном окупності - 1,25 років за простим методом та 1,45 років з урахуванням дисконтування, що свідчить про його високу економічну ефективність. Індекс прибутковості (PI) складає 1,824, що є найвищим серед розглянутих варіантів.

Проект підвищення ефективності капіталу, незважаючи на найвище значення чистої приведеної вартості (NPV) у розмірі 2,450 млн грн та найкращі показники операційної ефективності (зниження операційних витрат на 25% та оптимізація оборотного капіталу на 22%), демонструє найдовший період окупності та найнижчі показники ROI та IRR. Натомість проект управління ризиками займає проміжну позицію за більшістю аналізованих параметрів (таблиця 3.8.).

З урахуванням сукупності всіх показників, найбільш ефективним видається проект оптимізації структури капіталу, оскільки він забезпечує оптимальне співвідношення між інвестиційними витратами (2,15 млн грн), термінами окупності та показниками прибутковості. Додатковими перевагами даного проекту є найвище прогнозоване збільшення рентабельності власного капіталу (ROE) на 2,8 процентних пункти та найкраще покращення коефіцієнта автономії (+0,05). При цьому даний проект характеризується найнижчими середньоквартальними витратами у розмірі 0,538 млн грн, що мінімізує фінансове навантаження на підприємство в процесі його реалізації (табл. 3.9.).

Таблиця 3.9. – Прогнозовані показники з впровадженням проекту оптимізації структури капіталу ТОВ «ОМЕГА» за 2023 (звітний) – 2026 (прогнозовані) роки

Показник	2023 (базовий)	2024	2025	2026	Абсолютне відхилення 2026/2023	Відносне відхилення 2026/2023, %
Власний капітал, тис. грн	101373	109484	119238	130564	+29191	+28,8
Темп приросту до попереднього року, %	-	+8,0	+8,9	+9,5	-	-
Коефіцієнт автономії	0,377	0,397	0,412	0,427	+0,05	+13,3
Рентабельність власного капіталу (ROE), %	12,4	13,8	14,5	15,2	+2,8	+22,6
Рентабельність активів (ROA), %	4,7	5,2	5,6	5,9	+1,2	+25,5
Чистий прибуток, тис. грн	12591	15108	17290	19846	+7255	+57,6

Джерело: складено автором

На підставі фінансової звітності ТОВ "ОМЕГА" та проєкту оптимізації структури капіталу можна спрогнозувати динаміку показників власного капіталу на період 2024-2026 років. Базуючись на звітних даних 2023 року, власний капітал підприємства складає 101373 тис. грн. Враховуючи проєктні показники збільшення рентабельності власного капіталу (ROE) на 2,8 процентних пункти та покращення коефіцієнта автономії на 0,05, можна очікувати поступове зростання власного капіталу.

У 2024 році прогнозується збільшення власного капіталу до 109484 тис. грн, що на 8% більше від базового року. Це зростання обґрунтовується впровадженням заходів з оптимізації структури капіталу та реінвестуванням чистого прибутку, який за прогнозами зросте завдяки підвищенню ROE до 15,2% (базовий показник 12,4% + проєктне збільшення 2,8%).

На 2025 рік прогнозоване значення власного капіталу складе 119238 тис. грн, що на 17,6% більше базового року. Таке зростання базується на кумулятивному ефекті від оптимізації структури капіталу, зниженні фінансових витрат (які у 2023 році становили 2510 тис. грн) та покращенні показників операційної діяльності.

До кінця 2026 року очікується досягнення власного капіталу рівня 130564 тис. грн, що становитиме абсолютне відхилення +29191 тис. грн або +28,8% відносно 2023 року. Таке зростання обґрунтовується досягненням цільового коефіцієнта автономії 0,427 (базовий 0,377 + проєктне збільшення 0,05), що свідчить про зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Прогнозована динаміка базується також на історичних темпах зростання власного капіталу (приріст у 2023 році склав 13,1% відносно 2022 року), врахуванні інвестиційних витрат проєкту у розмірі 2,15 млн грн та середньоквартальних витрат 0,538 млн грн. При цьому враховано, що проєкт має термін окупності 1,25 років, що дозволить отримати позитивний економічний ефект вже з другої половини 2024 року. Додатковим фактором зростання власного капіталу є прогнозоване

збільшення рентабельності активів (ROA) на 1,2 процентних пункти, що сприятиме генеруванню додаткового прибутку для реінвестування.

На основі аналізу фінансової звітності підприємства, дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи та послуги на кінець 2023 року становить 76717 тис. грн, що складає близько 16,4% від чистого доходу від реалізації продукції. Для оптимізації дебіторської заборгованості пропонуються два варіанти, які базуються на актуальних ринкових умовах та специфіці діяльності підприємства.

Перший варіант передбачає впровадження системи знижок за дострокову оплату: 3% знижки при оплаті протягом 10 днів від дати виставлення рахунку. Розмір знижки обґрунтований середньозваженою вартістю капіталу підприємства (близько 15% річних) та є достатньо привабливим для покупців, оскільки перевищує можливий дохід від альтернативного розміщення коштів на депозиті. Прогнозується, що цією можливістю скористаються близько 15% дебіторів, що дозволить скоротити дебіторську заборгованість на 11508 тис. грн. Витрати на впровадження системи знижок (включаючи доопрацювання програмного забезпечення та навчання персоналу) складуть 920 тис. грн.

Проведемо розрахунок кожного варіанту оптимізації дебіторської заборгованості на основі фінансової звітності й інтернет ресурсів [1-4; 17; 29; 33-34; 40;].

Початкові дані:

- Поточна дебіторська заборгованість = 76717 тис. грн
- Чистий дохід від реалізації = 468832 тис. грн
- Частка дебіторської заборгованості у виручці = $(76717 / 468832) \times 100\% = 16,4\%$

Варіант 1 - Система знижок:

1. Розрахунок потенційного скорочення дебіторської заборгованості:

- Прогнозований відсоток дебіторів, що скористаються знижкою = 15%

- Сума потенційного скорочення = $76717 \times 15\% = 11508$ тис. грн
- Нова сума дебіторської заборгованості = $76717 - 11508 = 65209$ тис. грн

2. Розрахунок витрат на впровадження:

- Доопрацювання програмного забезпечення = 650 тис. грн
- Навчання персоналу = 270 тис. грн
- Загальні витрати = 920 тис. грн

3. Розрахунок економії:

- Вивільнені кошти = 11508 тис. грн
- Економічний ефект = $11508 - 920 = 10588$ тис. грн

Варіант 2 - Комплексний підхід:

1. Факторинг:

- 20% від дебіторської заборгованості = $76717 \times 20\% = 15343$ тис. грн
- Факторингова ставка = 12% річних
- Комісія факторингової компанії = $15343 \times 12\% = 1841$ тис. грн

2. Система штрафних санкцій:

- Ставка штрафу = 0,05% на день
- Прогнозований ефект від впровадження штрафів = скорочення термінів

оплати на 20%

3. Розрахунок загального ефекту:

- Скорочення дебіторської заборгованості = 15343 тис. грн
- Нова сума дебіторської заборгованості = $76717 - 15343 = 61374$ тис. грн

4. Витрати на впровадження:

- Комісія факторингової компанії = 850 тис. грн
- Юридичний супровід = 300 тис. грн
- Загальні витрати = 1150 тис. грн

5. Розрахунок економічної ефективності:

- Економія від вивільнення коштів = 15343 тис. грн
- Економічний ефект = $15343 - 1150 = 14193$ тис. грн

Додаткові розрахунки ефективності:

1. Зміна частки дебіторської заборгованості у виручці:

- Поточна частка = 16,4%
- Варіант 1: $(65209 / 468832) \times 100\% = 13,9\%$
- Варіант 2: $(61374 / 468832) \times 100\% = 13,1\%$

2. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості:

- Поточний = $468832 / 76717 = 6,11$ разів
- Варіант 1 = $468832 / 65209 = 7,19$ разів
- Варіант 2 = $468832 / 61374 = 7,64$ разів

3. Період погашення дебіторської заборгованості:

- Поточний = $360 / 6,11 = 59$ днів
- Варіант 1 = $360 / 7,19 = 50$ днів
- Варіант 2 = $360 / 7,64 = 47$ днів

Усі розрахунки підтверджують, що Варіант 2 є більш ефективним, оскільки забезпечує:

- Більше скорочення дебіторської заборгованості (на 15343 тис. грн)
- Вищий економічний ефект (14193 тис. грн)
- Більше прискорення оборотності (до 7,64 разів)
- Менший період погашення заборгованості (47 днів) (табл.3.10.).

Таблиця 3.10. - Варіанти оптимізації дебіторської заборгованості

Показники	Поточний стан	Система знижок	Комплексний підхід
Дебіторська заборгованість, тис. грн	76717	65209	61374
Витрати на впровадження заходів, тис. грн	-	920	1150
Економія від вивільнення коштів, тис. грн	-	11508	15343
Економічний ефект, тис. грн	-	10588	14193

Джерело: складено автором

Другий варіант включає комплекс заходів: впровадження факторингу для 20% дебіторської заборгованості зі ставкою 12% річних (ставка обрана на основі середніх ринкових пропозицій банків та факторингових компаній) та систему штрафних санкцій за прострочення платежів (0,05% від суми заборгованості за кожен день прострочення, що відповідає поточній практиці на ринку). Це дозволить скоротити дебіторську заборгованість на 15343 тис. грн. Витрати на впровадження включають комісію факторингової компанії та юридичний супровід і складають 1150 тис.грн.

Порівняльний аналіз ефективності запропонованих варіантів показує, що другий варіант є більш ефективним, оскільки забезпечує вищий економічний ефект (14193 тис. грн проти 10588 тис. грн). Крім того, комплексний підхід другого варіанту забезпечує більш стійкий довгостроковий ефект за рахунок диверсифікації інструментів управління дебіторською заборгованістю. Впровадження другого варіанту дозволить не лише покращити показники оборотності дебіторської заборгованості, але й зміцнити фінансову дисципліну контрагентів та оптимізувати грошові потоки підприємства.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження були сформовані наступні висновки.

1. Капітал підприємства є основоположною складовою його фінансової структури, і існує кілька підходів до його визначення. Згідно з економічною теорією, капітал підприємства можна розглядати як сукупність ресурсів, що використовуються для ведення бізнесу, включаючи власний і позиковий капітал. У фінансовому контексті капітал розглядається як основа для інвестицій, а також як джерело прибутку для власників підприємства. Інший підхід акцентує увагу на функціональних характеристиках капіталу, підкреслюючи його роль у забезпеченні ліквідності, стабільності та прибутковості.

Систематизація підходів до визначення капіталу підприємства виявляє важливі аспекти, такі як класифікація за видами (основний, обіговий, власний, позиковий) та за призначенням (інвестиційний, оборотний). Це дозволяє глибше розуміти функції та роль капіталу в підприємницькій діяльності. Загалом, капітал підприємства виступає не лише як матеріальна основа, а й як динамічний ресурс, що потребує ефективного управління для досягнення бізнес-цілей.

2. Управління капіталом підприємства включає в себе різноманітні методи, які забезпечують ефективне використання фінансових ресурсів. Основними методами є управління оборотним капіталом, яке включає оптимізацію запасів, дебіторської заборгованості та кредиторської заборгованості, а також управління інвестиціями в основні засоби. Ці методи сприяють зниженню витрат, підвищенню ліквідності та, в результаті, збільшенню прибутковості підприємства. Важливими аспектами є також моніторинг та аналіз фінансових показників, що дозволяє виявити резерви для покращення фінансового стану.

На прикладі ТОВ «ОМЕГА» застосування зазначених методів управління капіталом виявляє їх ефективність у досягненні фінансових цілей підприємства. Оптимізація обігових активів та своєчасне управління дебіторською

заборгованістю дозволяють знизити ризики ліквідності та підвищити фінансову стійкість компанії. Впровадження системи управління капіталом на основі моніторингу фінансових показників та регулярного аналізу результатів діяльності може значно поліпшити загальний фінансовий стан ТОВ «ОМЕГА».

3. Оцінка ефективності управління капіталом підприємства може проводитися за різними підходами, такими як фінансові коефіцієнти, аналіз витрат і доходів, а також порівняльний аналіз. Основні фінансові коефіцієнти, такі як рентабельність активів (ROA), рентабельність власного капіталу (ROE) та коефіцієнт покриття, дозволяють оцінити ефективність використання капіталу. Крім того, аналіз витрат і доходів надає можливість виявити, які компоненти капіталу забезпечують найбільшу прибутковість.

Для ТОВ «ОМЕГА» використання цих підходів дає змогу виявити сильні та слабкі сторони управління капіталом. Порівняння показників з іншими підприємствами галузі також може слугувати основою для покращення ефективності управління капіталом. Аналіз фінансових показників дозволяє виявити проблемні зони та зосередити зусилля на їх усуненні, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню загальної ефективності управління капіталом.

4. Система управління формуванням та використанням капіталу на підприємстві є складним механізмом, що включає в себе планування, контроль та аналіз фінансових ресурсів. Для ТОВ «ОМЕГА» ключовими елементами такої системи є оцінка потреб у капіталі, управління ризиками та моніторинг фінансових результатів. Важливою є також роль інформаційних систем, які забезпечують своєчасний доступ до фінансових даних та дозволяють приймати обґрунтовані рішення.

Аналіз існуючої системи управління капіталом в ТОВ «ОМЕГА» виявляє потребу в удосконаленні процесів планування та контролю. Це може включати в себе впровадження нових методик управління капіталом, що враховують специфіку діяльності підприємства та ринкові умови. Забезпечення прозорості у фінансових

операціях і регулярний моніторинг фінансових показників допоможуть підвищити ефективність системи управління капіталом та сприятимуть досягненню стратегічних цілей компанії.

5. На основі проведеного дослідження щодо оптимізації структури капіталу ТОВ «ОМЕГА» встановлено, що найбільш ефективним є проєкт оптимізації структури капіталу з інвестиціями у розмірі 2,15 млн грн, який демонструє найкращі показники рентабельності інвестицій на рівні 82,4% та внутрішньої норми прибутковості 35,2%. Даний проєкт характеризується найкоротшим терміном окупності - 1,25 років та індексом прибутковості 1,824, що свідчить про його високу економічну ефективність.

Прогнозування динаміки власного капіталу на період 2024-2026 років показує стабільне зростання з 101373 тис. грн у 2023 році до 130564 тис. грн у 2026 році, що становить приріст на 28,8%. Це обґрунтовується досягненням цільового коефіцієнта автономії 0,427 та прогнозованим збільшенням рентабельності власного капіталу на 2,8 процентних пункти.

Щодо оптимізації дебіторської заборгованості, найбільш доцільним є впровадження комплексного підходу, який включає використання факторингу для 20% дебіторської заборгованості та систему штрафних санкцій. Даний варіант забезпечує скорочення дебіторської заборгованості на 15343 тис. грн з економічним ефектом 14193 тис. грн та рентабельністю заходів 1234,2%. Впровадження запропонованих заходів дозволить прискорити оборотність дебіторської заборгованості до 7,64 разів та скоротити період її погашення до 47 днів, що сприятиме оптимізації грошових потоків підприємства та зміцненню його фінансової стійкості.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Алескерова Ю. В., Червань О. Г. Управління капіталом підприємства. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 33. С. 265-271. URL: [http://www.market\\$infr.od.ua/journals/2019/33_2019_ukr/41.pdf](http://www.market$infr.od.ua/journals/2019/33_2019_ukr/41.pdf) (дата звернення: 28.10.2024).
2. Бровко Л.І., Бровко Є.І., Крижановський О.О. Формування фінансових ресурсів підприємств в умовах нестабільності. Економіка та держава. 2019. № 9. С. 57–63
3. Варавка В. В. Аналіз ділової активності як інструмент управління грошовими потоками підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2022. № 2. С. 184-192.
4. Власова Н. О. Фінанси підприємств: навчальний посібник. Мін-во освіти і науки України, Харківський держ. ун-т харчування та торгівлі. К.: ЦУЛ, 2021. 271 с.
5. Гаряга Л. О. Вплив трансформації фінансового ринку на соціально-екологічну сферу. Збірник наукових праць Одеського національного економічного університету. 2021. №11–12 (288–289). С 20–26.
6. Гончаренко А. Експлейнарний базис управління структурою капіталу підприємства. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка. 2020. № 9 (18). [https://doi.org/10.33296/2707-0654-9\(18\)-15](https://doi.org/10.33296/2707-0654-9(18)-15) (дата звернення: 28.10.2024).
7. Гончаренко А. С. Сутність і зміст поняття «якість структури капіталу» підприємства. Бізнес Інформ. 2021. № 3. С. 231–241.
8. Дмитрук В.О., Максимець Ю.В. Сутність категорії «капітал підприємства» відповідно до сучасних досліджень в цій сфері. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» 2020. №5 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/101.pdf (дата звернення: 28.10.2024).

9. Домбровська С. О., Лапіна І. С. Структура капіталу підприємства: сучасні проблеми та парадигма розвитку: монографія. Харків: «Діса плюс», 2020. 256 с.
10. Дробот Я.В., Корнієнко І.С. Управління капіталом в контексті забезпечення фінансової безпеки підприємства. Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету. 2022. № 1. С. 68–78. DOI: [https://doi.org/10.31319/2709-2879.2022iss1\(4\).264865pp79-87](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2022iss1(4).264865pp79-87) (дата звернення: 28.10.2024).
11. Євтушевська О. О., Чернов К. І. Теоретичні аспекти власного капіталу підприємства: сутність та структура. Економіка харчової промисловості. 2020. Том 12. №3. DOI: 10.15673/ie.v12i3.1812
12. Єфіменко Н. А. Теоретичні засади відтворення якості основного капіталу підприємств. Актуальні проблеми економіки. 2022. № 5. С.74-85.
13. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" № 996-XIV від 16.07.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 28.10.2024).
14. Зборовська Ю. О. Капітал підприємства: теоретичні аспекти визначення суті капіталу. Формування ринкових відносин в Україні. 2021. № 7. С. 35-39.
15. Згадова В.С., Кулаковська Т.А., Рашевський А.В. Шляхи формування капіталу агропродовольчих підприємств. Ефективна економіка. 2023. № 9. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2157/2184> (дата звернення: 28.10.2024).
16. Ізюмська В. Аналіз теоретичних підходів до визначення дефініції «капітал підприємства». Економіка та суспільство. 2022 №35. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-35> (дата звернення: 28.10.2024).
17. Квасницька Р., Мрозовський Я. Критеріальні підходи до формування оптимальної структури капіталу підприємства. Modeling the development of the

economic systems. 2021. № 2. С. 12–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mdes_2021_2_4 (дата звернення: 28.10.2024).

18. Кобелева Т. О., Витвицька О. М., Перерва П. Г., Ковальчук С. О. Стратегічне управління розвитком підприємства на засадах інтелектуальної власності. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (Економічні науки). 2022. № 1. С. 52–57.

19. Кремень В.А., Кремень О.І., Кравченко А. В. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. Економіка. Фінанси. Право. 2020. № 11. С. 19–22. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/16697> (дата звернення: 28.10.2024).

20. Ларіонова К.В., Капінос Г.Д. Механізм управління капіталом підприємства. Modeling the development of the economic systems. 2023. № 3. С. 147–154.

21. Левкович О. В., Калашнікова Ю. М. Фінансова стійкість як передумова інноваційного розвитку підприємства. Ефективна економіка. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8776> (дата звернення: 28.10.2024).

22. Левкович О. В., Максименко П. К. Оцінка ефективності управління капіталом підприємства. України. Ефективна економіка. 2022. № 12. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/912> (дата звернення: 28.10.2024).

23. Лубкей Н.П. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2019. Т.1. No1. С.38-45

24. Макаренко Ю.П., Клименко Д.О. Формування оптимальної структури капіталу з метою забезпечення фінансової стійкості підприємства. Економіка та держава. 2022. № 1. С. 45–49. <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5098&i=7> (дата звернення: 28.10.2024).

25. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства. Міністерство економіки

України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06> (дата звернення: 28.10.2024).

26. Мулик Т. О. Відображення інформації про власний капітал у звітності господарюючих суб'єктів. Агросвіт. 2020. № 19-20. С. 51–60. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.19-20.51> (дата звернення: 28.10.2024).

27. Мулик Т. О., Томчук О.Ф., Федоришина Л.І. Управлінський аналіз: сутність та значення у прийнятті рішень. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. № 4 (44). С. 144–154.

28. Мулик Т.О. Аналітичне забезпечення управління капіталом підприємств. Економічний простір. 2023. № 183. С. 95-103.

29. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 28.10.2024).

30. Облікова ставка НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/stages/archive-rish> (дата звернення: 28.10.2024).

31. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 28.10.2024).

32. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення: 28.10.2024).

33. Педченко Н. С., Руденко А. А. Теоретико-прикладний аспект забезпечення результативності стратегії фінансування оборотного капіталу підприємства. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки. 2020. № 4. С. 6–14. URL: DOI: 10.37734/2409-6873-2020-4

34. Пігуль Н. Г., Іванчук К. В., Пігуль Є. І. Капітал підприємства: сутність, значення та його аналіз. Науково-практичний журнал «Регіональна економіка та управління». 2020. № 2 (28). С. 34–38.

35. Погріщук Г.Б., Волощук Р.Є. Власний капітал підприємства: сутність і особливості формування в Україні. Економіка та держава. 2020. № 7. С. 16–23. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.7.16
36. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16> (дата звернення: 28.10.2024).
37. Попрозман О.І., Михайлов А. П., Кургузенкова Л. А., Опанасенко О. М. Управління власним капіталом підприємства. Формування ринкових відносин в Україні. 2023. № 1. С. 85–93. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7787045> (дата звернення: 28.10.2024).
38. Смирна О.В., Ізмайлова Н.В. Сучасний стан та проблеми формування капіталу українських підприємств в умовах кризових явищ. Ефективна економіка. 2022. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9904> (дата звернення: 28.10.2024).
39. Сторожук Т.М., Малинич Н.В., Пастух Д.Л. Вплив структури капіталу на фінансову стійкість підприємства. Економічний вісник. Серія: Фінанси, облік, оподаткування. 2020. Вип. 5. С. 148—159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ehsfat_2020_5_16 (дата звернення: 28.10.2024).
40. Танклевська Н.С., Ярмоленко В. В. Управління капіталом промислових підприємств. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2021. № 5 (122). С. 32–39. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-5-5> (дата звернення: 28.10.2024).
41. Хумарова Н.І., Лайко О.І. Теоретичні засади управління капіталізацією підприємства. Економіка: реалії часу. Науковий журнал. 2020. № 3 (49). С. 61–68. DOI: <http://doi.org/10.15276/ETR.03.2020.8> (дата звернення: 28.10.2024).
42. Чайкіна А.О. Особливості інтеграції ризикменеджменту в систему управління підприємством. Економіка та суспільство. 2022. № 39. DOI: <http://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-5> (дата звернення: 28.10.2024).

43. Чемчикаленко Р. А. Оптимізація структури капіталу підприємства. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 34. С. 298–303. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct34-43> (дата звернення: 28.10.2024).
44. Щербань О. Д. Місце кредиторської заборгованості у структурі позикового капіталу підприємства. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2020. Вип. 2(58). С. 30–34. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.58-6> (дата звернення: 28.10.2024).
45. Щербань О. Д., Невдачина О.І. Теоретичні аспекти визначення сутності та структури капіталу підприємства. Приазовський економічний вісник. Випуск 3(14). 2019. С. 284–289. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/49.pdf (дата звернення: 28.10.2024).
46. CFA Institute Investment Foundations Program. URL: <https://www.cfainstitute.org> (дата звернення: 28.10.2024).
47. Damodaran Online. URL: <https://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/> (дата звернення: 28.10.2024).
48. International Financial Reporting Standards (IFRS). URL: <https://www.ifrs.org> (дата звернення: 28.10.2024).
49. Investment Analysis and Portfolio Management. Frank K. Reilly, Keith C. Brown, 11th Edition, 2019, с. 121

ДОДАТКИ

Додаток А

Баланс
(Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2022 р.
Форма №1

Актив	Код рядка	Код за ДКУД		1801001
		На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	На дату переходу на МСФЗ
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	60	38	0
первісна вартість	1001	197	219	0
накопичена амортизація	1002	(137)	(181)	(0)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	5 823	8 725	0
Основні засоби	1010	85 983	83 926	0
первісна вартість	1011	1 122 201	1 126 315	0
знос	1012	(1 036 218)	(1 042 389)	(0)
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0	0
первісна вартість	1016	0	0	0
знос	1017	(0)	(0)	(0)
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0	0
первісна вартість	1021	0	0	0
накопичена амортизація	1022	(0)	(0)	(0)
Довгострокові фінансові інвестиції:				
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	26	26	0
інші фінансові інвестиції	1035	0	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	0
Гудвіл	1050	0	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0	0
Усього за розділом I	1095	91 892	92 715	0
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	81 723	59 551	0
Виробничі запаси	1101	10 480	12 879	0
Незавершене виробництво	1102	1 776	2 138	0
Готова продукція	1103	69 329	44 419	0
Товари	1104	138	115	0
Поточні біологічні активи	1110	0	0	0
Депозити перестраховування	1115	0	0	0
Векселі одержані	1120	0	0	0

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	57 537	73 076	0
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				
за виданими авансами	1130	0	0	0
з бюджетом	1135	763	403	0
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	1 876	1 522	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	2 198	4 294	0
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	100	573	0
Готівка	1166	21	47	0
Рахунки в банках	1167	79	526	0
Витрати майбутніх періодів	1170	129	26	0
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0	0
у тому числі в:				
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	0	0	0
Усього за розділом II	1195	144 326	139 445	0
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0	0
Баланс	1300	236 218	232 160	0

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На дату переходу на МСФЗ
1	2	3	4	5
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	9 785	9 785	0
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	71 733	71 279	0
Додатковий капітал	1410	0	0	0
Емісійний дохід	1411	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0
Резервний капітал	1415	1 589	1 589	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	15 901	7 003	0
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0	0
Усього за розділом I	1495	99 008	89 656	0
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	18 000	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0	0

Цільове фінансування	1525	0	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0	0
Страхові резерви	1530	0	0	0
у тому числі:				
резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	0	0
резерв незароблених премій	1533	0	0	0
інші страхові резерви	1534	0	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0	0
Призовий фонд	1540	0	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0	0
Усього за розділом II	1595	18 000	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	6 930	0	0
Векселі видані	1605	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за:				
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0	0
товари, роботи, послуги	1615	41 841	34 697	0
розрахунками з бюджетом	1620	811	2 353	0
у тому числі з податку на прибуток	1621	113	1 161	0
розрахунками зі страхування	1625	348	442	0
розрахунками з оплати праці	1630	1 141	1 602	0
одержаними авансами	1635	18	950	0
розрахунками з учасниками	1640	0	37	0
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0
страховою діяльністю	1650	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	1 308	1 766	0
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	66 813	100 657	0
Усього за розділом III	1695	119 210	142 504	0
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0
Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0
Баланс	1900	236 218	232 160	0

Звіт про фінансові результати
(Звіт про сукупний дохід)
за 2022 рік
Форма №2

I. Фінансові результати

			Код за ДКУД	1801003
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	443 315	340 680	
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0	
Премії підписані, валова сума	2011	0	0	
Премії, передані у перестраховання	2012	(0)	(0)	
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0	
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(386 295)	(289 865)	
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)	
Валовий:				
прибуток	2090	57 020	50 815	
збиток	2095	(0)	(0)	
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0	
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0	
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0	
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0	
Інші операційні доходи	2120	10	1	
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0	
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0	
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	0	0	
Адміністративні витрати	2130	(14 313)	(14 029)	
Витрати на збут	2150	(27 031)	(20 185)	
Інші операційні витрати	2180	(2 466)	(1 742)	
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0	
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0	
Фінансовий результат від операційної діяльності:				
прибуток	2190	13 220	14 860	
збиток	2195	(0)	(0)	
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0	

Інші фінансові доходи	2220	351	672
Інші доходи	2240	0	0
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(4 372)	(3 427)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(0)	(0)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	9 199	12 105
збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-2 196	-2 177
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	7 003	9 928
збиток	2355	(0)	(0)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	(0)	(0)
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	7 003	9 928

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	381 542	289 052
Витрати на оплату праці	2505	32 753	25 686
Відрахування на соціальні заходи	2510	7 130	5 646
Амортизація	2515	6 215	3 695
Інші операційні витрати	2520	2 466	1 742
Разом	2550	430 106	325 821

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	329 242	329 242
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	0	0
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	21,270070	30,154110
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0,000000	0,000000
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0,00	0,00

Додаток В

Баланс
(Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2023 р.
Форма №1

			Код за ДКУД	1801001
Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	
1	2	3	4	
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	1000	38	40	
первісна вартість	1001	219	277	
накопичена амортизація	1002	(181)	(237)	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	8 725	11 349	
Основні засоби	1010	83 926	88 718	
первісна вартість	1011	1 126 315	1 152 412	
знос	1012	(1 042 389)	(1 063 694)	
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0	
первісна вартість	1016	0	0	
знос	1017	(0)	(0)	
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0	
первісна вартість	1021	0	0	
накопичена амортизація	1022	(0)	(0)	
Довгострокові фінансові інвестиції:				
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	26	26	
інші фінансові інвестиції	1035	0	0	
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0	
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	
Гудвіл	1050	0	0	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	
Інші необоротні активи	1090	0	0	
Усього за розділом I	1095	92 715	100 133	
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	59 551	73 874	
Виробничі запаси	1101	12 879	12 818	
Незавершене виробництво	1102	2 138	2 450	
Готова продукція	1103	44 419	58 547	
Товари	1104	115	59	
Поточні біологічні активи	1110	0	0	
Депозити перестраховання	1115	0	0	
Векселі одержані	1120	0	0	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	73 076	76 717	
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				

за виданими авансами	1130	0	0
з бюджетом	1135	403	266
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	1 522	1 595
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	4 294	8 213
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	573	10 085
Готівка	1166	47	7
Рахунки в банках	1167	526	10 078
Витрати майбутніх періодів	1170	26	5
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	0	0
Усього за розділом II	1195	139 445	170 755
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	232 160	270 888

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	9 785	9 785
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	71 279	77 408
Додатковий капітал	1410	0	0
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	1 589	1 589
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	7 003	12 591
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом I	1495	89 656	101 373
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви	1530	0	0

у тому числі:			
резерв довгострокових зобов'язань	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0	0
резерв незароблених премій	1533	0	0
інші страхові резерви	1534	0	0
Інвестиційні контракти	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	0	24 590
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
товари, роботи, послуги	1615	34 697	31 425
розрахунками з бюджетом	1620	2 353	2 425
у тому числі з податку на прибуток	1621	1 161	562
розрахунками зі страхування	1625	442	562
розрахунками з оплати праці	1630	1 602	1 910
одержаними авансами	1635	950	1 296
розрахунками з учасниками	1640	37	29
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0
страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	1 766	1 797
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	100 657	105 481
Усього за розділом III	1695	142 504	169 515
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	232 160	270 888

Звіт про фінансові результати
(Звіт про сукупний дохід)
за 2023 рік
Форма №2

І. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	Код за ДКУД 1801003	
		За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	468 832	443 315
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	(0)	(0)
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(389 317)	(386 295)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)
Валовий:			
прибуток	2090	79 515	57 020
збиток	2095	(0)	(0)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	177	10
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	0	0
Адміністративні витрати	2130	(16 688)	(14 313)
Витрати на збут	2150	(30 091)	(27 031)
Інші операційні витрати	2180	(14 005)	(2 466)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	18 908	13 220
збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0

Інші фінансові доходи	2220	0	351
Інші доходи	2240	0	0
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	(2 510)	(4 372)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(15)	(0)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	16 383	9 199
збиток	2295	(0)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-3 792	-2 196
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	12 591	7 003
збиток	2355	(0)	(0)

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	(0)	(0)
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	12 591	7 003

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	380 304	381 542
Витрати на оплату праці	2505	40 494	32 753
Відрахування на соціальні заходи	2510	8 796	7 130
Амортизація	2515	6 502	6 215
Інші операційні витрати	2520	14 005	2 466

Разом	2550	450 101	430 106
-------	------	---------	---------

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	329 242	329 242
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	0	0
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	38,242390	21,270070
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0,000000	0,000000
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0,00	0,00

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Вадима Гетьмана
Факультет економіки та управління
Кафедра бізнес-економіки та підприємництва

ПРОТОКОЛ
аналізу науковим керівником звіту про запозичення в тексті
кваліфікаційної магістерської роботи

Студентки: ГОЛОВЕШКО ВІТАЛІНИ ПЕТРІВНИ

На тему: «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА»

Науковий керівник: Ямненко Г.Є.

Спеціальність: 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма: «Бізнес-економіка»

КП 1: 6,62%; КП2 2,88%

За результатами ознайомлення з повним звітом про запозичення, який згенерований системою виявлення і запобігання плагіату StrikePlagiarism, констатую наступне:
виявлені в роботі запозичення є сумлінними і не мають ознак плагіату. Тому робота визнається самостійною і допускається до захисту.

Обґрунтування: по тексту роботи авторка наводить посилання на першоджерела інформації.

21.11.2024

Г.Є.Ямненко

Звіт подібності

метадані

Заголовок

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Автор

Віталіна ГОЛОВЕШКО

Науковий керівник / Експерт

доцент Ямненко Г.С.

підрозділ

кафедра бізнес-економіки та підприємництва

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		0
Інтервали		0
Мікропробіли		110
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		37

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2:

18810

Кількість слів

148226

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПО РЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	Управління конфліктами в трудовому колективі 10/3/2024 Interregional Academy of Personnel Management (Яготинський інститут)	181	0.96 %
2	Управління конфліктами в трудовому колективі 10/3/2024 Interregional Academy of Personnel Management (Яготинський інститут)	179	0.95 %
3	Управління конфліктами в трудовому колективі 10/3/2024 Interregional Academy of Personnel Management (Яготинський інститут)	71	0.38 %

Київський національний економічний університет імені
Вадима Гетьмана кафедра бізнес-економіки та
підприємництва

**ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН
НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА
Іваненко Івана Івановича**

**ОПП «Бізнес-
економіка» на
2023-2024 рр.**

№	Вид науково-дослідної роботи	Термін виконання	Результат виконання
1	Участь у роботі III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Наукові барви».	« 8 » листопада 2024 р.	Доповідь: Формування та оптимізація структури капіталу підприємства. Сертифікат учасника.

ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
 Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
 Кафедра бізнес-економіки та підприємництва
 Інститут інноваційного підприємництва Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана
 Громадська організація «Науково-дослідний інститут економічного розвитку»

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
 ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
 З 1994 РОКУ

Факультет економіки
 та управління

Кафедра бізнес-
 економіки та
 підприємництва

СЕРТИФІКАТ УЧАСНИКА
 III Всеукраїнської наукової інтернет-конференції
 студентів, аспірантів і молодих вчених
 «НАУКОВІ БАРВИ»

Головешко Віталіна Петрівна

8 листопада 2024 року

Голова оргкомітету
 Інна Репіна

ФОРМУВАННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах розвитку економіки підприємства стикаються з постійно зростаючою конкуренцією, що вимагає від них не лише здатності утримуватися на ринку, але й швидкого розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Одним із ключових факторів, що впливають на ці показники, є структура капіталу, яка визначає співвідношення між власними та позиковими фінансовими ресурсами, що використовуються для фінансування активів. Оптимальна структура капіталу здатна суттєво підвищити фінансову стійкість, рентабельність та ефективність діяльності підприємства, що робить тему актуальною для дослідження.

Метою цього дослідження є вивчення методів покращення структури капіталу підприємства та визначення ключових факторів, які сприяють підвищенню ефективності його фінансово-господарської діяльності. Зокрема, дослідження зосереджується на зниженні загальної вартості капіталу, підвищенні ринкової вартості компанії, оптимальному використанні фінансових інструментів, а також на досягненні збалансованого співвідношення між фінансовою стійкістю і прибутковістю власного капіталу.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що оптимізація структури капіталу є одним із ключових чинників підтримки фінансової стабільності та підвищення конкурентоспроможності. Успішне впровадження ефективної структури капіталу дозволяє підприємствам не лише знижувати витрати на фінансові ресурси, але й досягати стабільного зростання прибутковості та рентабельності.

Аналіз формування, використання та дослідження різних підходів до оптимізації структури капіталу підприємства представлені в роботах таких науковців, як Бланк І.А. [1], Кирилов Ю.В. [2], Муравйова Н.М. [3], [4], Сисоєва Є.В. [5], [6]. Зокрема, значна увага приділяється теоретичним та практичним аспектам побудови оптимальної структури капіталу, визначенню його впливу на фінансову стійкість та економічну ефективність підприємств. Дослідження вказують на те, що в сучасних умовах ринкової економіки фінансовому менеджеру необхідно оперативно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, оскільки це критично впливає на конкурентоспроможність і стабільність підприємства.

Дослідники аналізують різні методи визначення ідеального співвідношення між власним та позиковим капіталом, які дозволяють знизити витрати на капітал і підвищити прибутковість. Це підкреслює необхідність постійної адаптації фінансових стратегій підприємств до змін на ринку з використанням багатокритеріальних методів оптимізації. У їхніх роботах також проводиться порівняльний аналіз різних стратегій для покращення структури капіталу, що дозволяє підприємствам обирати найбільш ефективні шляхи досягнення фінансової стабільності.

Структура капіталу – це співвідношення між різними формами фінансових ресурсів, що належать підприємству, та тими, які воно отримує в борг, і які використовуються в господарській діяльності для фінансування активів.

Оптимальною структурою капіталу є співвідношення між ресурсами, що є у розпорядженні підприємства, та залученими фінансами, при якому:

- вартість капіталу в середньому має найнижче значення [5];
- ринкова вартість компанії має максимальне значення [1];
- забезпечується максимізація ефективності фінансово-господарської діяльності [2];
- гарантуються оптимальні пропорції між стабільністю фінансових показників та рентабельністю власних ресурсів. [3].

Відповідно, можна виділити низку підходів до розгляду оптимізації структури капіталу організації.

Перший підхід зосереджений на удосконаленні розподілу капіталу з метою зменшення його середньої вартості. Основою для розрахунку капіталу є принцип платності ресурсів, які використовуються для фінансування діяльності компанії. Цей метод дозволяє визначити вартість капіталу за допомогою формули середньоарифметичної вираженої [2]:

$$W_{ACC} = \sum_i^n k_i * d_i \quad (1)$$

де k_i – вартість i -го джерела фінансування, %;

d_i – питома вага i -го джерела у структурі капіталу.

Критерієм для оптимізації є наступний вираз: $W_{ACC} \rightarrow \min$.

Другий підхід полягає в удосконаленні розподілу капіталу з метою збільшення економічної вартості організації. Цей підхід тісно пов'язаний із попереднім, оскільки також використовує показник середньої вартості залучених фінансових ресурсів, проте враховує вплив додаткових чинників, таких як податкові аспекти, рівень ризику, стан ринку капіталу, темпи зростання компанії та структура активів. [8].

Для розрахунку ринкової вартості підприємства (S) використовується формула:

$$S = \frac{\Pi}{W_{ACC}} \quad (2)$$

де Π – прибуток підприємства за певний період.

У рамках другого підходу може бути використаний показник економічної доданої вартості (EVA), який відображає додавання вартості до ринкової вартості організації та залежить від майбутніх прибутків та вартості капіталу, що залучається, розраховуючись за формулою:

$$EVA = N_{OPAT} - W_{ACC} * (T_A - NP) \quad (3)$$

де N_{OPAT} – чистий прибуток, отриманий після сплати податку на прибуток (за вирахуванням суми відсотків, сплачених за користування позиковим капіталом);

T_A – сукупні активи;

NP – безвідсоткові поточні зобов'язання [7].

Критерієм оптимізації в рамках даного підходу є вирази: $S \rightarrow \max$ або $EVA \rightarrow \max$.

Третій підхід полягає в удосконаленні розподілу капіталу з акцентом на підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. Оскільки особливий інтерес для оцінки результативності діяльності становить показник прибутковості власних ресурсів (ROE), саме він визначає приріст доходу власників капіталу в розрахунку на одиницю вкладених коштів. [2]:

$$ROE = \frac{\Pi_{ч}}{СК} \quad (4)$$

де $\Pi_{ч}$ – чистий прибуток підприємства;

$СК$ – середня сума власних коштів підприємства, що використана у певному періоді.

Максимальна ефективність роботи підприємства визначається співвідношенням власних і запозичених фінансових ресурсів, які залучаються в операційному циклі підприємства та веде до максимізації показника чистого прибутку, тобто як критерій оптимізації застосовується вираз: $\Pi_{ч} \rightarrow \max$.

Щоб врахувати структуру капіталу з метою максимізації ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства, використовується показник $ЕФР$, який є об'єктивним фактором та з'являється завдяки залученню запозичених фінансових ресурсів у загальному обсязі капіталу, що дає можливість організації генерувати додатковий дохід на власні ресурси [6, с.44] і визначається за наступною формулою:

$$ЕФР = (1 - НП) * (ROA - W_{ACC}) * \frac{ПК}{ВК} \quad (5)$$

де $НП$ – ставка на прибуток;

$ПК$ – позиковий капітал;

$ВК$ – власний капітал.

Вплив фінансового важеля проявляється в тому, чи призводить збільшення частки запозиченого капіталу до підвищення прибутковості власних ресурсів підприємства, що вважається одним із критеріїв для ухвалення ефективних рішень у фінансовій діяльності організації. У цьому контексті критерієм оптимального розподілу капіталу є вираз: $ЕФР \rightarrow \max$. Іншими словами, показник прибутковості власних ресурсів повинен перевищувати показник середньої вартості

капіталу ($ROE > WACC$).

Четвертий підхід – удосконалення розподілу капіталу з акцентом на досягнення оптимальних пропорцій між рівнем фінансової стійкості та рівнем прибутковості власних ресурсів.. Цей підхід заснований на методології попереднього підходу, пов'язаного з критерієм максимізації ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства, але в основу включається додаткова умова, зокрема – врахування як рівень рентабельності діяльності та ступеня ризику [2].

Таким чином, враховуючи наявність суперечності між фінансовим важелем і фінансовою стійкістю, завдання оптимізації структури капіталу підприємства полягає не лише в максимізації ефекту фінансового важеля, а й у знаходженні оптимального балансу між власними і запозиченими ресурсами, який забезпечить збереження фінансової стабільності організації на необхідному рівні та зменшить середньозважену вартість капіталу. При цьому важливо дотримуватися певного відсотка збільшення прибутковості власних ресурсів через залучення позикових коштів в господарську діяльність організації.

Можна дійти висновку, що удосконалення структури капіталу є ключовим завданням для підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності організації. Тому вибір підходу до оптимізації та критерію оптимальності залежить від цілей, поставлених перед підприємством, наявних ресурсів, а також складу та динаміки капітальних ресурсів організації.

Література

1. Бланк І.А. Управління формуванням капіталу. Київ: «Ніка-Центр». 2007. 765 с.
2. Кирилов Ю. В., Назимко О.М. Багатокритеріальна модель оптимізації структури капіталу. *Економічний аналіз: теорія та практика*. 2011. № 32. С. 57–63.
3. Муравйова Н. М. Розробка комплексу заходів, вкладених у досягнення необхідного рівня фінансової стійкості у комерційних організаціях. *Проблеми економіки та менеджменту*. 2015. № 2. С. 60–64.
4. Муравйова Н. М. Розробка моделі оцінки та прогнозування фінансової стійкості комерційних організацій. *Апробація*. 2014. № 5. С. 39–43.
5. Сисоєва Є.В. Оптимізація структури капіталу організації з використанням методу мінімізації його середньозваженої ціни. *Фінанси та кредит*. 2014. № 18. С. 10–14.
6. Сисоєва Є.В. Порівняльний аналіз підходів до проблеми оптимізації структури капіталу. *Фінанси та кредит*. 2011. № 25. С. 44–52.
7. Варченко О.М., Артимонова І.В., Холоденко Н.І. Оптимізація структури капіталу як інструмент управління вартістю молокопереробних підприємств. *Економіка та управління АПК*. № 1. 2021. С. 82-88.
8. Синицин О. Методологічні аспекти оптимізації структури капіталу. *Економіка і організація управління*. Журнал Донецького національного університету. 2021. URL: <https://journals.donnu.edu.ua/> (дата звернення: 20.10.2024).